

Manipulácia v súčasnej fotografii

BcA. Erik Dudinský

Diplomová práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta multimediálních komunikací

Ateliér Reklamní fotografie

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **BcA. Erik Dudinský**
Osobní číslo: **K19398**
Studijní program: **N8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimédia a design – Reklamní fotografie**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **1. Teoretická část:
Manipulace v současné fotografii
2. Praktická část:
a) autorská publikace:
Jak se stát windsurferem na Slovensku
b) výstavní soubor:
Taková obyčejná rostlina**

Zásady pro vypracování

1. Teoretická část:

Rozsah práce: minimálně 35 normostran textu + předepsané přílohy. Součástí obhajoby práce je přednáška na téma teoretické části diplomové práce v rozsahu maximálně 15 minut. Součástí přednášky je obrazová prezentace. Teoretická práce se odevzdává ve třech vyhotoveních, z toho dvě v pevných deskách s tím, že v jednom je vlepena obálka s DVD. Třetí výtisk může být v kroužkové vazbě.

2. Praktická část:

a) autorská publikace na zvolené téma: min. 30 fotografií, odevzdává se definitivní podoba – 2 ks vázané publikace včetně grafické úpravy titulní strany, řešení jednotlivých stran či kapitol, doporučený formát min. A4 nebo formát odvozený. Současně se odevzdává artist's statement (250 – 300 slov).

b) výstavní soubor: koncipovaný soubor fotografií, vycházející, případně navazující na téma autorské publikace. (Fotografie použité v publikaci se v souboru nemohou opakovat.) Odevzdává se min. 12 ks fotografií uceleného výstavního souboru, vlastního projektu, výstavní formát, archivní kvalita fotografií, adjustované + artist's statement (250 – 300 slov).

c) prezentační DVD (1 ks) + uložení do Digitálního archivu: obsahuje všechny teoretické i praktické části diplomové práce. Teoretická v .pdf formátu a dále všechny fotografické práce v uvedených technických parametrech (náhledy JPG 72dpi a plná data TIFF 300dpi, tisková kvalita), včetně artist's statementu obou částí praktické diplomové práce.

Rozsah diplomové práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/umělecké dílo
Jazyk zpracování: Slovenština

Seznam doporučené literatury:

European Management Journal: Monetizing disinformation in the attention economy: The case of genetically modified organisms (GMOs). 2020. ISSN 0263-2373
LÁBOVÁ, Alena a Filip LÁB. *Soumrak fotožurnalismu?: manipulace fotografií v digitální éře*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-802-4616-476

Vedoucí diplomové práce: **Ing. MgA. Evžen Sobek**
Ateliér Reklamní fotografie

Datum zadání diplomové práce: **2. listopadu 2020**
Termín odevzdání diplomové práce: **21. května 2021**

doc. Mgr. Irena Armutidisová
děkanka

doc. MgA. Jan Jindra
vedoucí ateliéru

Ve Zlíně dne 1. prosince 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ / DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské/diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považuji se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že:

- jsem na bakalářské/diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně dne: 1. 12. 2020

Jméno a příjmení studenta: BcA. Erik Dudinský

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

V tejto práci analyzujem manipuláciu fotografickým obrazom a následky tejto manipulácie v rôznych fotografických žánroch. V prvej časti analyzujem a komentujem fotožurnalizmus a problém manipulácie v tomto odvetví, uvažujem nad hranicou cenzúry a o dôvodoch pre manipuláciu v jednotlivých prípadoch. V druhej časti práce sa venujem sociálne akceptovanej manipulácii, sociálnym sieťam, ich vplyvu na spoločnosť a dôsledkoch jednotlivých problémov pri manipulácii informáciou za pomoci fotografie alebo manipulácii fotografickým obrazom.

Cieľom práce je kritická analýza manipulácie obsahom fotografie a dôsledky tejto činnosti na ľudskú spoločnosť.

Kľúčové slová: manipulácia, fotografia, vplyv na spoločnosť, pozmenenie

ABSTRACT

In this work I analyse the manipulation of the photographic image and the consequences of this manipulation in various photographic genres. In the first part, I analyse and comment on photojournalism and the problem of manipulation in this sector, considering the limit of censorship and the reasons for manipulation in individual cases. In the second part of the work I deal with socially accepted manipulations, social networks, their impact on society and the consequences of individual problems in manipulating information with the help of photography or manipulation of photographic images.

The aim of the work is a critical analysis of the manipulation of the content of photography and the consequences of this activity on human society.

Keywords: manipulation, photography, social impact, altering

„If we feel cheated by this, is it because photographer acted dishonestly or is it maybe because our expectation of photographic process don't accurately represents what photography truly is? “ Jamie Windsor

Prehlasujem, že odovzdaná verzia diplomovej práce a verzia elektronická verzia nahratá do IS/STAG sú totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
1 MANIPULÁCIA FOTOGRAFIOU	10
1.1 ZNÁME PRÍKLADY MANIPULÁCIE FOTOGRAFIOU	10
1.1.1 A. LINCOLN A J. CALHOUN.....	10
1.1.2 DVE HODINKY	11
1.1.3 UTOPENÝ FOTOGRAF	12
1.2 MANIPULÁCIA FOTOGRAFICKÝM OBRAZOM	13
1.2.1 MANIPULÁCIA SCÉNY PRED ZAZNAMENANÍM.....	13
1.2.2 MANIPULÁCIA FOTOGRAFIE.....	15
1.3 KAUKY ZO SÚČASNOSTI	17
1.3.1 DRAMATIZÁCIA OBRAZU A MESTO, KTORÉ JE V TOM NEVINNE.....	18
1.3.2 SOFTWAREOVÁ MANIPULÁCIA FOTOGRAFIOU	19
1.3.3 NEDÔVERA K MÉDIU FOTOGRAFIE.....	22
2 MANIPULÁCIA OBSAHOM FOTOGRAFIE	25
2.1 PROPAGANDA, DEZINFORMÁCIA A FAKE NEWS	25
2.2 DEZINFORMÁCIA FOTOGRAFIOU A KONŠPIRAČNÉ TEÓRIE	27
2.2.1 DEEP-FAKE	29
2.2.2 SARS-CoV-2 A DEZINFORMÁCIA, S TÝM SPOJENÁ.....	30
2.3 DEZINFORMÁCIA ZA ÚČELOM SPEŇAŽENIA.....	33
2.3.1 GMO A ZAVÁDZANIE ZA POMOCI FOTOGRAFIE	33
2.4 ABSTRAHOVANIE INFORMÁCIÍ DO OBRAZU	35
3 DOPADY MANIPULÁCIE FOTOGRAFIE VO SVETE	36
3.1 POLITICKÁ PROPAGANDA NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH.....	36
3.1.1 SOCIÁLNE SIETE AKO NÁSTROJ MANIPULÁCIE A ZÍSKAVANIA INFORMÁCIÍ	36
3.2 MANIPULÁCIA FAKTOV S POLITICKÝM ZÁMEROM	39
4 AKCEPTOVANÁ MANIPULÁCIA FOTOGRAFIOU	47
4.1 MANIPULÁCIA V ÚŽITKOVEJ FOTOGRAFII.....	47
4.1.1 NÁZOR ZNAČKY	48
4.1.2 MANIPULÁCIA FOTOGRAFIOU A PRIDÁVANIE 3D OBJEKTOV.....	49
4.2 MANIPULÁCIA NA SOCIÁLNYCH SIEŤACH.....	50
4.2.1 MANIPULÁCIA FOTOGRAFII PRE SOCIÁLNE SIETE	50
ZÁVER	54
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV	55
ZOZNAM OBRÁZKOV	59
REGISTER MIEN.....	63

ÚVOD

Manipulácia fotografickým obrazom tu je od počiatkov fotografie samotnej. V tejto práci analyzujem manipuláciu a následky, ktoré táto manipulácia mala alebo stále má na spoločnosť.

Manipulácia fotografickým obrazom, je činnosť, kedy je fotografia pozmenená, aby menila realitu, aká bola, na obsah, aký by autor chcel. Manipulácia fotografickým obsahom nie je v každom prípade nedovolená, nedovolená je v prípade, kedy má odzrkadľovať realitu, aká bola v momente bez umelej dramatizácie obrazu, za účelom vyvolania silnej emócie, napríklad, keď sa jedná o fotožurnalistiku, kedy autor zaznamenáva realitu, ktorá je neskôr doplnená textom – môže sa jednáť o krátky názov fotografie alebo o článok o udalosti.

Pre rozsah tejto práce som vybral len nižšie uvedené spôsoby, nakoľko ich považujem za základné a najčastejšie používané. Manipulácia fotografie prebieha niekoľkými spôsobmi. Prvým spôsobom je výrez z reality, kompozícia a/alebo odstránenie kontextu, aby fotografický obraz odzrkadľoval fotografove videnie danej situácie. Ďalší spôsob manipulácie je upravenie vyhotoveného obrazu dodatočnými zmenami, ako napríklad orezanie, zmena farby jednotlivých prvkov prípadne retuš nežiadúcich prvkov. Tretím spôsobom je zaradenie fotografického obrazu v poradí ako budú prezentované a tým možná manipulácia priebehu udalostí. V prípade, ak sa prezentuje len jeden fotografický obraz v novinách alebo časopise je zvykom doplniť ho textom, výber správneho textu je dôležitý pre správne pochopenie obrazu.

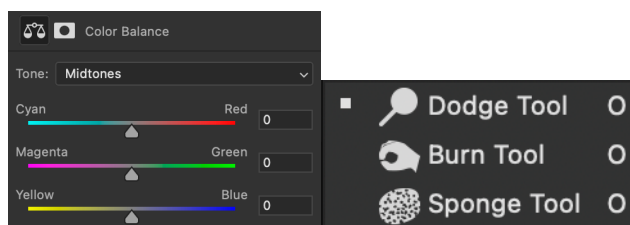
Tieto manipulácie by boli zanedbateľné, ak by nemali reálny dopad na spoločnosť, čo majú. Príklady, ktoré nižšie opisujem sú zo súčasnosti, kvôli lepšej ilustrácii tohoto pretrvávajúceho problému. Spolu s problémom opisujem aj dôvod na manipuláciu a konzekvencie týchto manipulácií.

V ďalších častiach práca opisuje dopad na spoločnosť po manipulácii verejnou mienkou posilnenou o audiovizuálny záznam a cenzúru v dnešnom svete.

1 MANIPULÁCIA FOTOGRAFIOU

1.1 Známe príklady manipulácie fotografiou

Manipulácia vo fotografii, fotografickým obrazom a fotografickým kontextom je tu už od vzniku fotografie, tento fenomén neprišiel so softwarom na úpravu fotografií, ako si mnoho ľudí myslí. Software síce prácu uľahčil, ale už aj podľa názvu viacerých nástrojov v týchto softwaroch je zjavné, že pochádzajú z tmavej komory. Nasledujúce príklady historických manipulácii dokazujú prítomnosť manipulácie vo fotografii, nie sú však ojedinelé.

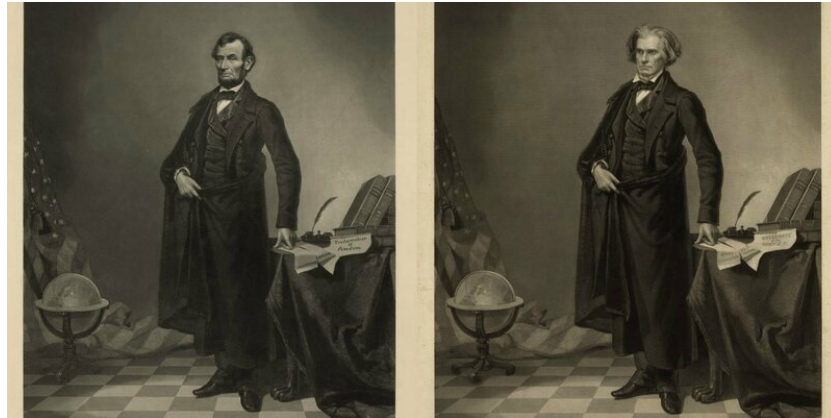
Vyváženie farieb (vľavo) ktoré poznáme z farebnej fotografie a techniky vykrývania (vpravo), ktoré sú spoločné pre všetky fotografické techniky v tmavej komore.¹ (obr. 1)

1.1.1 A. Lincoln a J. Calhoun

Častým príkladom z histórie je montáž fotografie A. Lincolna, teda jeho hlavy na hlavu iného politika, ktorý mal vhodnejšiu postavu.² Dôvodom bolo ukázať ľuďom silného prezidenta, aj keď kvôli tomu budú zavádzať. Nakoľko to bolo vhodné alebo eticky správne, môžeme diskutovať, ale predtým ako odsúdime túto montáž je dobré vedieť, že opozícia verejne ponižovala výzor A. Lincolna pamfletmi a takto znižovala jeho postavenie. Nič to však nemení na tom, že je to jeden z najobľúbenejších a najznámejších prezidentov Spojených štátov Amerických a je to jedna z jeho najznámejších fotografií.

¹ Snímky obrazovky z programu Adobe Photoshop 2021.

² Jedná sa o J. Calhouna, ktorý bol opozičným politikom, ktorý bral otroctvo ako vec prospešnú pre obe strany (otrokov aj majiteľov), proti čomu A. Lincoln bojoval. Portrét vznikol v roku 1852, že ide o montáž sa zistilo omylom okolo roku 1957, pri zbieraní materiálov na knihu o A. Lincolnovi, kde si Stefan Lorant všimol, že znamienko je na nesprávnej strane tváre a taktiež, že fotografia je zrkadlovo otočený portrét z päť dolárovej bankovky.

T. Hicks, A. Lincol (vľavo) A. H. Ritchie, J. Calhoun (vpravo)³ (obr. 2)

1.1.2 Dve hodinky

Známa fotografia z východného bloku, je fotografia vojaka so sovietskou vlajkou na ríšskom parlamente, kde mu fotograf Y. Khaldei musel odstrániť z fotografického obrazu hodinky, keďže vojak držiaci vlajku mal na zápästí dve hodinky.

V tomto prípade už vidíme priame pozmenenie reality pri žurnalistickej fotografii a mienkotvorbu o ruských vojakoch, podobne ako sme to mohli vidieť na predošlom príklade. V oboch prípadoch ide o idealizovanie postavy vyobrazenej na fotografickom obraze.

Yevgeny Khaldei *Vlajka nad ríšskym snemom* (1945)⁴ (obr. 3)

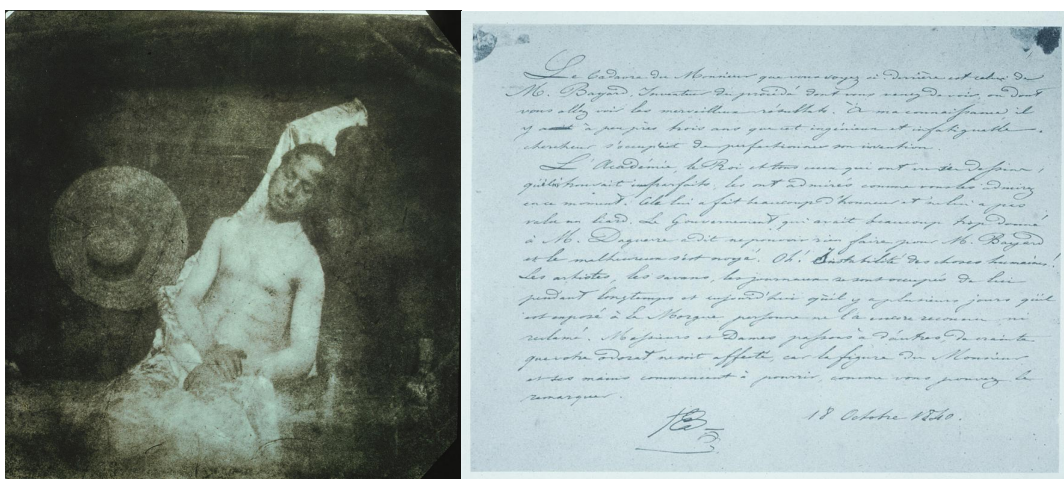
³ The Great Lengths Taken to Make Abraham Lincoln Look Good in Portraits. *Atlas Obscura* [online]. 2017, 12.7.2017 [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://www.atlasobscura.com/articles/abraham-lincoln-photos-edited>

⁴ KHALDEI, Y. *Flying The Flag* [online]. In: . [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/russian-soldiers-flying-the-red-flag-made-from-table-cloths-news-photo/2641661?adppopup=true>

1.1.3 Utopený fotograf

Pravdepodobne prvá fotografia, ktorá bola zachytená už s myšlienkou zavádzať je fotografia s názvom *Utopenec* (pôvodný názov vo Francúzštine - *Le Noyé*) z roku 1840. Hypolith Bayard vytvoril tento autoportrét na priami pozitív, techniku ktorú vynášiel. Dôvodom na túto fotografiu bol Daguerre a jeho „otcovstvo“ nad vynálezom fotografie. Nakoľko ju vynášli približne v rovnaký čas, Bayard ju po svojom predstavení na prvej fotografickej výstave chcel predstaviť aj francúzskej akadémii. François Arago ho presvedčil aby s tým počkal, François Arago potom sám predstavoval pred francúzskou akadémiou Daguerrov vynález fotografie. Keď Bayard predstavoval svoju metódu priameho pozitívu, akadémia mu síce patent dala, ale všetci už používali Dageurov vynález.

Preto Bayard vyhotovil fotografiu a na druhú stranu fotografie napísal „*Mŕtvola, ktorú tu vidíte, je mŕtvolou M. Bayarda, vynálezcu procesu, na ktorý sa práve pozeráte. Pokiaľ viem, tento neúnavný experimentátor bol svojím objavom zamestnaný asi tri roky. Vláda, ktorá bola k monsieurovi Daguerrovi príliš štedrá, uviedla, že pre monsieur Bayarda nemôže urobiť nič, a úbohý úbožiak sa utopil. Ach vrtochy ľudského života....!... Bol v márnici niekoľko dní a nikto ho nespoznal ani si na neho nevzniesol nárok. Dámy a páni, radšej prechádzajte okolo s obavou, že zhnusíte svoj čuch, pretože ako môžete vidieť, tvár a ruky pána sa začínajú rozkladať*⁵.“ Táto fotografia mala zaraziť a poukázať na problém. Škandalom mal pritiahnúť pozornosť na svoju osobnosť.

Predná strana fotografie H. Bayarda Utopenec (vľavo) (obr. 4), zadná strana fotografie s textom (vpravo) (1840)⁶ (obr. 5)

⁵ Márnice tejto doby mali „výkladné skrine“, kde sa umiestňovali neidentifikované telá mŕtvych aj s ich osobnými vecami, v snahe o rýchlejšiu identifikáciu niekým, kto osobu poznal.

⁶ Jillian Lerner (2014) The Drowned Inventor: Bayard, Daguerre, and the Curious Attractions of Early Photography, *History of Photography*, 38:3, 218-232, DOI: 10.1080/03087298.2014.939825

1.2 Manipulácia fotografickým obrazom

Fotografický obraz je hotový produkt zachytenia reality na svetlo citlivý materiál alebo digitálny čip. Fotografický obraz zaznamenáva fotograf – teda človek, ktorý sa fotografovaniu venuje.

Manipulácia fotografickým obrazom prebieha pred alebo po zachytení reality ako takej a ovplyvňuje informáciu, ktorú z fotografického obrazu dostávame.

1.2.1 Manipulácia scény pred zaznamenaním

Zmena umiestnenia predmetu vo fotografii, všeobecne, nie je zakázanou činnosťou medzi viacerými fotografickým žánrami. Čo sa ale týka fotožurnalistiky, teda reportážnej fotografie, existujú etické kódexy⁷, v ktorých je jasne udané, čo sa môže diať so scénou pred jej zachytením a ako sa môže fotografia upravovať po vyhotovení.

Robert Frank a jeho dievča vo výťahu je zaujímavým príkladom, napriek tomu, že výsledná fotografia neporušuje pravidlá dokumentárnej fotografie. Fotografia, o ktorej hovorím je jednou z viacerých variant a jedná sa o „najlepší“ snímok danej scény. Je tento prípad braný ako manipulácia, keď fotograf jazdil vo výťahu a čakal na „Bresonovský okamih“⁸?

Robert Frank *kontaktná kópia* (1955)⁹ (obr. 6)

⁷ Zbierka pravidiel a výnimiek.

⁸ „Bresonovský“ alebo „Rozhodujúci okamih“ sa týka zachytenia udalosti, ktorá je pominuteľná a spontánna, pričom obraz predstavuje podstatu udalosti samotnej.

⁹ Are These Photographers Cheating? *Petapixel* [online]. 2018, 17.12.2018 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://petapixel.com/2018/12/17/are-these-photographers-cheating/>

Čakanie na rozhodujúci okamih, lepšie svetlo alebo eskalovanie situácie, nie je manipulovanie fotografickým obrazom ani obsahom. Je to proces zachytávania reality, ktorým pracuje mnoho fotografov. Nakoľko ale ide o dokumentárnu fotografiu, teda ide o autorskú interpretáciu témy, tak to nie je v žiadnom prípade problém. Pri dokumentárnej fotografii má autor na tému názor, ktorý vo svojich fotografiách ukazuje divákovi. Pri dokumentárnej fotografii, fotograf očakáva nejaký sled udalostí, a preto, sa môže stať, že so scénou manipuluje, nakoľko sa často jedná o predvídateľný dej, ktorý sa v blízkej budúcnosti udeje. V prípade, že je autor konfrontovaný otázkou, či scénou manipuloval, mal by priznať tento čin, odôvodniť ho a v ideálnom prípade podložiť relevantnými argumentami.

O manipuláciu by šlo, ak by reportážny fotograf vedome posúval ľudí alebo predmety v scéne pre lepšiu kompozíciu, tak ako by sa neudiali. Ako to bolo s fotografiou Arthura Rothsteina, ktorý počas Americkej krízy posunul lebku kravy na suchšiu zem, aby lepšie ilustroval sucho. V tomto prípade už o manipuláciu šlo, aj keď fotograf nemanipuloval s fotografiou samotnou, no štylizoval kompozíciu, kvôli dramatickému efektu.

Arthur Rothstein Vybielená lebka vola na slnkom vysušenej zemi Južnej Dakoty (1936)¹⁰ (obr. 7)

V tomto prípade ide o mechanický posun predmetu, ktorý nemení ideu fotografie (v zásade nezáleží či je lebka pod stromom alebo na suchej zemi, ak tam nebola dovezená), ale zobrazuje jeden z mnohých problémov projektu FSA, ktorý bol od svojho začiatku

¹⁰ MEYER, Chris. The FSA Photographs: Information, or Propaganda? *Boston University of Art & Science* [online]. 2009 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.bu.edu/writingprogram/journal/past-issues/issue-1/the-fsa-photographs-information-or-propaganda/>

zaznamenávaný s jasným cieľom, za účelom umožnenia zasiahnuť vláde do ekonomiky na základe sociálnych problémov, ktorá do daných problémov zasahovať nemohla. Ďalší problém, ktorému FSA čelí, je účelový výber fotografií, ktoré zobrazujú subjektívny pohľad na krízu a fotografické obrazy, ktoré nemali tento vizuál, boli znehodnotené dierovačkou, pre nemožnosť ich ďalšieho použitia.

Carl Midans, *Bez názvu* (1936)¹¹ (obr. 8)

Ukážka znehodnotenej fotografie

1.2.2 Manipulácia fotografie

Úpravy z reportážnej fotografie sú minimálne. Akceptované úpravy sú úpravy jasu, kontrastu, prípadne orezanie fotografie. Prevod fotografií do čiernobiela je podmienený tlačou, v prípade, že sa jedná o novinovú tlač, kde je stále často používaná len čiernobiela tlač. Výnimky fotografií, kde je „povolená“ úprava existujú, ale každý šéfredaktor sa musí riadiť svojim etickým kódexom. Ako príklad je možné uviesť fotografiu, ktorá sa napriek surovosti vyobrazenej scény dostala na titulku viacerých svetových novín. Jedná sa o stanicu Atocha v Madride z roku 2004. Na fotografii je vyobrazených niekoľko ležiacich tiel, pomáhajúci ľudia, v pozadí zdemolovaný vlak a odtrhnutá noha. Práve kvôli odtrhnutej časti nohy ležiacej len tak na kamienkoch, je fotografia zvlášť surová. Viacero novín sa s týmto objektom fotografie vyrovnalo ináč, čiernobiela tlač vyriešila problém červenej krvi, *Daily Telegraph* zaretušoval nohu a dal namiesto nej kamienky, *The Guardian* zmenil farbu krvi

¹¹ MEYER, Chris. Farm Security Administration: Office of War Information Black-and-White Negatives. *Library of Congress* [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/pictures/collection/fsa/item/2017715663/>

na šedú, čím znížil jej viditeľnosť. Každá redakcia tento problém vyriešila ináč, podľa ich najlepšieho uváženia. Na čo však neskôr upozornila agentúra Reuters a vlastník práv El País, ani jedna z týchto redakcií nepožiadala o povolenie na úpravu fotografie.¹²

Pablo Torres, *Bomba vo vlaku na stanici Atocha* (2008)¹³ (obr. 9)

Vyššie uvedená manipulácia bola žiadaná, ale je otázne či bolo potrebné túto fotografiu publikovať. Nakoľko sa tlač, v ktorých bola publikovaná, bála konfrontácie a preto cenzurovali surovú časť. Napriek tomu, že fotografia nebola jediná z tohoto miesta a aj napriek najlepšiemu priblíženiu vážnosti situácie a silnej emócií, je otázne či bolo vhodné fotografiu publikovať, nakoľko ju práve z toho dôvodu cenzurovali.

Retuš fotografií samotnými fotografmi je prítomná aj v dnešnej reportážnej fotografii, aj keď ich to takmer vždy stojí dlho budované renomé. Agentúry od fotografov v súčasnosti vyžadujú RAW¹⁴ súbory, najmä kvôli predídeniu takýchto komplikácií (o týchto kauzách budem rozprávať v podkapitole 1.3 Kauzy zo súčasnosti). Retuš nie je dovolená, aj keď sa jedná o zdanlivé detaily. V dodatkoch knihy Filipa a Aleny Lábových, *Soumrak fotožurnalizmu?* je časť osobnej emailovej korešpondencie s vtedajším vedúcim fotografického oddelenia časopisu *Týden*. Z tejto korešpondencie vyberám časť: „... 3. Vždy je potrebné posudzovať konkrétnu fotografiu zasadenú do súvislosti.

¹² LÁBOVÁ, Alena a Filip LÁB. *Soumrak fotožurnalizmu?: manipulace fotografií v digitální éře*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1647-6.

¹³ TORRES, Pablo. *Reuters* [online]. Španielsko, 2008 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://pictures.reuters.com/CS.aspx?VP3=SearchResult&VBID=2C0BXZS5P6UOSA&SMLS=1&RW=1440&RH=728#/SearchResult&VBID=2C0BXZS5P6UOSA&SMLS=1&RW=1440&RH=728&POPUPPN=3&POPUPID=2C0408MT44LL>

¹⁴ „surový“ formát fotografie, do ktorého sa priamo nedá uložiť žiadna zmena

Príklad: Fotograf zachytil snímku politika, ktorému z hlavy „rastie“ stĺpik. Ak je jediným zmyslom stĺpika to, že politik so stĺpikom vyzerá ako „pitomec“ a nie je k dispozícii iná vhodná fotografia, dá sa uvažovať o vyretušovaní snímky a morálne sklamanie by som v tom nevidel. Naopak mi vadí, keď sa takáto realistická fotografia zneužíva k tomu, aby politik skutočne ako „pitomec“ vyzeral. Ak by ale stĺpik hral nejakú rolu, napríklad do neho v zapätí udrhel blesk a politik sa zvalil na zem a spadol by na okoloidúceho jazvečíka, tak...“

Ivars Gravlejs, „...mal som odfotografovať zápchu, ale tá tam nebola...“ (2009)¹⁵ (obr. 10)

1.3 Kauzy zo súčasnosti

V súčasnosti existuje mnoho možností ako pozmeniť ideu zachyteného obrazu. Fotografia je subjektívne médium a my ako pozorovatelia sme vystavení pohľadu fotografa a predpokladáme jeho nestrannosť počas zachytávania daného momentu. Reportážny fotograf, aj keď by mal byť schopný odosobniť sa od zachytávanej témy, teda byť objektívny, je tiež len človek, ktorý môže sklúzať k subjektivitě zachytávaného obrazu.

Fotografický prístroj dáva ľuďom do ruky moc vyrezávať realitu, ukázať ľuďom, čo vidí fotograf a ako to vidieť chce. Idealizuje skutočnosť svojou podstatou a môžeme konštatovať, že nie je možné zachytiť dej na jednej fotografii objektívne. Táto moc v rukách jednotlivca nás dostáva k problému, že nie každý je schopný s ňou nárábať. Tento problém budem analyzovať na nasledujúcich príkladoch.

¹⁵ GRAVLEJS, Ivars. My newspaper. *Ivars Gravlejs* [online]. 2009 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.ivarsgravlejs.com/>

1.3.1 Dramatizácia obrazu a mesto, ktoré je v tom nevinne

Fotografie mesta, presnejšie industriálnej a chudobnej časti mesta. Zvláštna dramatizácia obrazu a vedomé zavádzanie v popisoch fotografií. Giovanni Troilo zachytával pohľady na mesto Charleroi v Belgicku, scény z bežného života, ľudí a mestské krajiny. Pri pohľade na každé mesto nájdeme niečo ako je zobrazené na fotografiách, teda sa nejedná o nič výnimočné. Napriek týmto subjektívnym pohľadom na mesto, získal tento súbor prvé miesto v prestížnej súťaži World Press Photo v kategórii žurnalistickej fotografie. Toto miesto bolo však fotografovi po nejakej dobe odobraté, potom ako sa starosta mesta sťažoval, že mesto takto nevyzerá. To samozrejme nebol adekvátny dôvod, reálny dôvod na odobratie ceny bola až fotografia scény, ktorú zachytil u maliara, táto fotografia je zachytená mimo spomínaného mesta, čím porušil pravidlá.¹⁶

Giovanni Troilo, *Charleroi* (2015)¹⁷ (obr. 11)

Na fotografii je vidno pár počas pohlavného styku na mieste, kde mládež chodí práve kvôli tejto činnosti, v aute sa nachádza známy fotografa, s ktorým sa predtým dohodol, že ho bude fotografovať.

Súbor vedome dramatizuje situáciu mesta, subjektívne vyrezáva fotografie, aby pôsobili dojomom nebezpečia a vyberá si subjekty, ktoré sa vymykajú normám pre upútanie ešte väčšej pozornosti vďaka kontroverzii. Kontroverziu v tomto prípade chápeme ako umelé

¹⁶ LAURENT, Olivier. *World Press Photo Upholds Controversial Decision* [online]. 2015 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://time.com/3728436/world-press-photo-upholds-controversial-decision/>

¹⁷ TROILO, Giovanni. Giovanni Troilo: La Ville Noire. *Giovanni Troilo* [online]. 2015 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <http://www.giovanitroilo.com/la-ville-noire/>

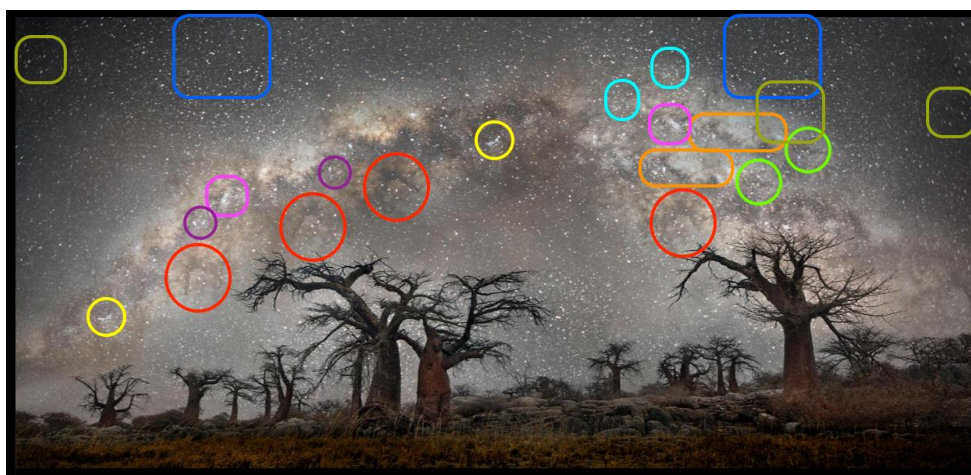
zvýšenie kontrastu, zvýraznenie farieb (napríklad bordová farba oblohy v noci), úmyselné vyrezávanie pozitívne pôsobiacich častí fotografie.

Tento príklad ukazuje možnosť subjektívneho zobrazenia danej témy, a tým možnosť manipulácie mienkou spoločnosti a vytváranie neočakávaných emócií, ktoré môže vyplývať až do občianskej aktivity proti vedeniu mesta a komplikáciu vedenia mesta.

1.3.2 Softwarová manipulácia fotografiou

1.3.2.1 *Beth Moon pre National Geographic*

Manipulácia fotografiou nie je zlá, ak je to akceptované v danom žánri. Problém samozrejme nastáva, keď si fotograf, napríklad pre National Geographic, povie, že na oblohe má málo hviezd a naklonuje tam ďalšie. National Geographic je, dokonca aj v dnešnom fotografiami presýtenom svete, pojmom pravdy a objektívneho pohľadu na prírodu a veci s tým spojené. Spomínaná fotografia zachytávala najstaršie stromy s hviezdou oblohou, kde práve na oblohe si diváci všimli opakujúce sa hviezdy. National Geographic fotografiu stiahol zo svojich stránok, Beth Moon sa k tomuto vyjadrila a spomenula, že fotografie nechala spájať svojou stážistkou kvôli svojmu časovému vyťažaniu.¹⁸ Dôvodom pre takúto úpravu je zaujať na prvý pohľad, napriek evidentným manipuláciám.

Beth Moon, *Diamantové noci* (2019)¹⁹ (obr. 12)
fotografia so znázornenými miestami manipulácie

¹⁸National Geographic 'fake sky' scandal erupts. *Inside imaging* [online]. 2019, 19.5.2019 [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://www.insideimaging.com.au/2019/national-geographic-fake-sky-scandal-erupts/>

¹⁹ To isté ako 18

Konzekvencie z tohto prípadu sú skôr pre fotografov, ktorí sú lepšie kontrolovaní pred publikovaním na portáli National Geographic. Vďaka rýchlej reakcii redakcie, sa renomé National Geographic neznižilo a redakcia prijala prísnejšie opatrenia pre zamedzenie takýchto úprav do budúcnosti.

1.3.2.2 *Di Tzeitung a náboženská cenzúra*

Jidišský týždenník vydávaný v New Yorku *Di Tzeitung* publikoval v roku 2011 fotografiu „Situation room“, oproti celému svetu, kde bola fotografia publikovaná, v nej však chýbala postava. Z náboženských príčin bola Hillary Clinton odstránená. Noviny sa za tento počin ospravedlnili. Opäť sa dostávame k téme cenzúry. Odstránenie ženy z fotografie je odôvodnené tým, že v dobe publikácie článku s fotografiou, nebolo z náboženských príčin možné publikovať ženy v tlači. Od tejto doby sa to už zmenilo a ženy v Jidišskej tlači môžu byť publikované²⁰. V tomto prípade bolo lepšie fotografiu k článku nepublikovať vôbec, aby cenzúra nepôsobila zavádzajúcim dojmom, teda degradovania žien z vysokých pozícií a noviny sa následne nemuseli ospravedlniť za túto cenzúru.

Seth Wenig, *snímok novín Di Tzeitung s fotografiou Situačná miestnosť* (2011)²¹ (obr. 13)

1.3.2.3 *Souvid Datta a plagiát*

Ďalší príklad klonovacej pečiatky, kde sa ale autor dopustil aj porušenia autorských práv, je prípad, keď Souvid Datta skopíroval postavy z nepublikovaných fotografií,

²⁰ Orthodox Jewish paper apologises for Hillary Clinton deletion. *The Guardian* [online]. 2011 [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2011/may/10/jewish-paper-apologises-hillary-clinton>

²¹ WENIG, Seth. *Di Tzeitung*. *The Guardian* [online]. 2011 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.insideimaging.cohttps://www.theguardian.com/world/2011/may/10/jewish-paper-apologises-hillary-clintonm.au/2019/national-geographic-fake-sky-scandal-erupts/>

fotografky Marry Ellen Page z archívu National Geographic. Neskôr sa zistilo, že ani fotografie k inému projektu ktorý dokumentoval a neskôr publikoval na sociálnych sieťach a podpísal ako svoje, nie sú jeho, ale sú ukradnuté a navyše nepozmenené z profilu iného fotografa. Samozrejme mu boli odobraté ceny z viacerých súťaží, ktoré za fotografie dostal.²²

Z tohoto príkladu je zrejmé, že sa neoplatí porušovať autorské práva a ani žiadne iné etické zásady fotožurnalistiky v dobe, kde sa k fotografii ktokoľvek a kedykoľvek dostane a každá takáto manipulácia znižuje dôveryhodnosť média fotografie ako takej. Pre vývoj svetovej fotografie je to dôležitý príklad spôsobu ako sa nesnažiť o uznanie, nakoľko uznanie, ak vôbec príde, bude len krátkodobé. Fotografie sú prezentované obrovskému počtu ľudí po celom svete, vďaka internetu, ktorí sa aspoň okrajovo zaujímajú o danú tému a každý sa nimi môže zaoberať samostatne po dobu, akú si na to sám vyhradí. Okrem tohoto „rýchleho pádu“ sa otvára aj problém ilustrácie tém, ktoré Datta mapoval, kde možno použiteľný súbor zdiskreditoval cudzími fotografiami alebo montážami a tým celý projekt, na ktorom pracoval, znehodnotil a stratil všetku vierohodnosť pre ďalšiu prácu ako fotožurnalista.

vľavo časť fotografie Marry Ellen Page, vpravo manipulovaná časť fotografie Souvid Datta²³ (obr. 14)

²² SMYTH, Diane. Report: Why Souvid Datta's image theft is the least of the problem. *1854* [online]. 2017 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.1854.photography/2017/05/report-why-souvid-dattas-image-theft-is-the-least-of-the-problem/>

²³ Souvid Datta: 'I Foolishly Doctored Images'. *Time* [online]. 2017 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://time.com/4766312/souvid-datta/>

1.3.3 Nedôvera k médiu fotografie

Tieto prípady poukázali na väčší problém, ktorý stále pretrváva. Ľudia strácajú dôveru k médiu fotografie ako takému. Žurnalisti a fotografovia nesmú podľahnúť tlaku okolia a vlastným ambíciám, taktiež musia dávať čoraz väčší pozor ako upravujú fotografie. Podobne ako prípad fotografie, kde sú vyretušované nohy spoza plota²⁴, ktoré nehrali vôbec žiadnu rolu vo fotografii, bol to len estetický ťah, ale jedná sa o reportážnu fotografiu, kde je aj takýto estetický zásah zakázaný, nakoľko je to pozmenenie reality, aká v tom momente bola. S takýmito prípadmi sa môžeme stretnúť pomerne často.

Allan Detrich, Modlitba pred zápasom (2007)²⁵ (obr. 15)
hore fotografia s nohami, dole boli nohy odstránené

Napriek vysokej „cene“ takejto manipulácie fotografie je mnoho fotografov, ktorí sú ochotní manipulovať fotografickým obrazom a následne klamať. Aj vďaka týmto aspektom sa fotografia skôr stala výplňou k článkom, ktorú väčšina ľudí preskočí. Mnoho ľudí sa radšej presúva k videám a podcastom, kde si už v priebehu, bez zastavenia toku informácií môžu skontrolovať zdroje a overiť hodnovernosť údajov, napriek tomu, že to mnoho ľudí stále nerobí. Fact-checking²⁶ sa stáva dôležitou súčasťou prísunu informácií²⁷. Dopad manipulácie fotografiou a čiastočná strata hodnovernosti ako relevantného informačného zdroja je citeľný práve na alternatívnych spôsoboch získavania informácií z viacerých zdrojov, často z rôznych krajín, pri snahe o čo najväčšiu objektivitu nadobudnutých

²⁴ Podľa vyjadrenia fotografa vyretušovaná fotografia nemala byť publikovaná, patrila len do archívu fotografa.

²⁵ Not Creative—Just Dishonest: How Photoshop can get you fired. *Talking Photography* [online]. 2007 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <http://talkingphotography.com/archive/2007/notCreative.htm>

²⁶ Fact-checking je proces overovania informácií z viacerých hodnoverných zdrojov.

²⁷ Najmä pri beztretnom šírení zavádzajúcich informácií, na ktoré sme si „zvykli“ pri najvyšších ústavných činiteľoch rôznych krajín (najviac overovanými príkladmi by mohli byť ex-prezident USA D. J. Trump a prezident RU V. V. Putin)

informácií. Taktiež sa zmenilo „čítanie“ fotografického obrazu profesionálmi, ktorí, ak sa pozrú na fotografiu, hľadajú chybu, ktorá by odhalila možnú manipuláciu, až potom vnímajú fotografiu ako celok.

Zmena tohto, takpovediac stereotypu získavania informácií sa viaže k viacerým aspektom súčasnej doby. Najčastejšie sa však stretávame s argumentom, že na pozeranie správ proste ľudia nemajú čas, či už z dôvodu, že im nevyhovuje čas, keďže ešte nie sú doma alebo je tam mnoho zavádzajúcich, prípadne zbytočných informácií²⁸. Pravdou ostáva, že väčšiu časť informácií dostávame z internetu už počas dňa a zo zdrojov, ktoré sme si sami vybrali. Rekapitulácia informácií, ktoré sa nás bytostne netýkajú je často zbytočná a nevedie k lepšiemu porozumeniu danej správy.

Samotná fotografia a jej umiestnenie na obrazovke, v tomto prípade hrá dôležitú úlohu upútania pozornosti ku dôležitejším článkom. Až po upútaní pozornosti obrázkom v miniatúre sa dostávame k čítaniu názvu článku a často kvôli tomu nepostupujeme po stránke zhora dole, ale „skáčeme“ očami po obrazovke. S týmito miniatúrami sa môžeme stretnúť na úvodnej stránke mnohých renomovaných informačných portálov a videách, na video portáloch. Čo sa týka miniatúr na video portáloch, už sa nejedná o obyčajné výstrižky z videa ako to bývalo. Je to prvý kontakt s divákom, ktorý musí zaujať na ďalšiu interakciu s článkom. Vo väčšine prípadov ide o jednoduché, pútavé miniatúry na ktorých je jasne čitateľné o čo v téme ide.

²⁸ STELTER, Brian. Youths Are Watching, but Less Often on TV. *The New York Times* [online]. 2012, 8.2.2012 [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2012/02/09/business/media/young-people-are-watching-but-less-often-on-tv.html>

 Komentáře Edward Lucas
Arogancia Číny prináša odpor

 Kristina Böhmer
Obloha sa zafarbila na sýto oranžovú a na láve si vedci opekali párky: na Islande vybuchla sopka

 Newsfilter: Premiér urobil ďalší krok k svojmu koncu

 Rastislav Kažmár Lucia Yar
Miriam Lexmann: Nákup Sputnika našich partnerov prekvapil. Zatiaľ to neprinieslo nič dobré

 Dennik N
Minúta po minúte: Ministerka spravodlivosti Koliková podala demisiu

 Odkaz MMŠ: O násilí voči ženám a vražde Sarah Everardovej, ktorá v Británii vyvolala nové kolo debát o zodpovednosti mužov

16:38 · **Akcie v USA pred rokom klesli na koronakrizové dno.** ↗
Odvtedy sú indexy Dow Jones, S&P 500 a Nasdaq silnejšie o vyše 75 % a držia sa blízko maxim. Vzostup za posledných 12 mesiacov patril k najväčším od 2. svetovej vojny. (statista)

Americké akcie mali po páde na koronakrizové dno rekordný rok
(vývoj hlavných amerických akciových indexov od januára 2020 do 23. marca 2021)

Source: Yahoo! Finance

statista

16:37 · **Snaha zakázať zmenu pohlavia v parlamente mnohých transrodových ľudí vystrašila a vrátili sa im úzkostné pocity,** upozorňujú LGBTI organizácie Iniciatíva Inakosť a Prizma. Právo na zmenu pohlavia je podľa nich ľudským právom zakotveným v medzinárodných dohovoroch.

Snímka obrazovky z webu Denník N (obr. 16)

Ukážka miniatúr na spravodajskom webe.

2 MANIPULÁCIA OBSAHOM FOTOGRAFIE

2.1 Propaganda, dezinformácia a fake news

Pojem propaganda sa začal používať v 17. storočí, pre šírenie kresťanskej viery v pohanských krajinách. V roku 1622 bola pápežom Gregorom XV, založená kongregácia pre propagáciu viery, ktorá mala za úlohu šíriť vieru v pohanských zemiach a tiež na spravovanie kostolov. Neskôr pápežom Urbanom VIII bola založená aj Vysoká škola Propagandy pre učenie kňazov. Propaganda v tej dobe bola čestným pojmom, ktorý nadobudol sebecké a negatívne prívlastky až rozšírením v neskoršej dobe, napríklad počas prvej svetovej vojny.²⁹

Propaganda vo fotografii sa objavuje hlavne kontextom daného fotografického obrazu, kde sa môže stať, že fotografia je v krajine odkiaľ pochádza, považovaná za úplne obyčajnú, ale so správnym textom, malou úpravou, prípadne len vedomosťami o propagande z minulého storočia, sa môže stať „zbraňou“ proti režimu v krajine druhej.

Autor neznámy, *Čínsky sen* (2013)³⁰ (obr. 17)

Koncept dezinformácie sa vyskytuje v rôznych podobách, minimálne od začiatku 19. storočia, naopak, pomenovanie dezinformácie je vystopované na dve miesta. Prvým je zmienka z nacistického Nemecka okolo roku 1930 – Desinformationsdienst (preklad do

²⁹ D. CASEY, Ralph. The Story of Propaganda. *American Hist* [online]. 1944 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: [https://www.historians.org/about-aha-and-membership/aha-history-and-archives/gi-roundtable-series/pamphlets/em-2-what-is-propaganda-\(1944\)/the-story-of-propaganda](https://www.historians.org/about-aha-and-membership/aha-history-and-archives/gi-roundtable-series/pamphlets/em-2-what-is-propaganda-(1944)/the-story-of-propaganda)

³⁰ *Chinese posters* [online]. 2013 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://chineseposters.net/themes/xij Jinping>

slovenčiny – Dezinformačná služba) a k Ruskej KGB okolo roku 1950 – Dezinformacija (preklad do slovenčiny – Dezinformácia).³¹

Udalosti pripisované dezinformácií pred týmito rokmi boli úzko späté s propagandou a rôznymi zavádzajúcimi správami aj keď sa o dezinformáciu ako takú nejednalo. Propaganda a dezinformácia majú podobný vplyv, často úzko spolupracujú na znehodnotení svojho cieľa. Dezinformácia je nepravdivá správa, bežne potvrdená neznámym odborníkom z odboru³², ktorého sa dezinformácia týka a ktorej účelom je útočiť na pravdivé vyhlásenia a správy. Medzi prvé úspešné dezinformácie³³ sa radí aj článok o vytvorení AIDS/HIV v laboratóriách, za účelom spomalenia rozvoja slabších regiónov v Afrike. Článok bol uverejnený v Indických novinách *The Patriot*. Nakoľko článok nevyvolal požadovaný rozruch, ďalším krokom bolo podložiť toto tvrdenie štúdiou. Na to bol vybraný východonemecký profesor Jakob Segal, ktorý napísal štúdiu o stopovaní tejto choroby až do spomínaného laboratória³⁴.

Názov „fake news“ je neologizmus³⁵. Ide o pomenovanie nepravdivých správ, ktoré vznikli za účelom zavádzania a klamania čitateľa alebo diváka. Každá fake news musí byť uveriteľná a preto čiastočne založená na pravde. Fake news spopularizoval D. J. Trump, keď v odpovedi na väčšinu informácií, ktorá sa nezhodovala s jeho realitou používal toto slovné spojenie. Taktiež s obľubou používal argument „nekvalitného spravodajstva“ a „ničenia dôveryhodnosti žurnalistiky“. Tieto vyjadrenia na stranu novinárov mal aj bývalý premiér Slovenskej republiky R. Fico, keď na otázky týkajúceho sa jeho káuz vynadal novinárom „protislovenské prostitútky“ a s podobným negatívnym prístupom na konfrontačné otázky, sa bohužiaľ, môžeme stretnúť pomerne bežne po celom svete, kde slobodná tlač funguje tak ako má a teda je naozaj slobodná. S týmto kritickým postojom k vláde alebo fungovaniu krajiny sa nestretáme v každej krajine, napríklad v Číne najmä kvôli cenzúre a prakticky neexistujúcej investigatívnej žurnalistike, vďaka zavražďovaniu novinárov vládnymi

³¹ LÁBOVÁ, Alena a Filip LÁB. *Soumrak fotožurnalismu?: manipulace fotografií v digitální éře*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1647-6.

³² Potvrdenie odborníkom nie je pravidlom a nie je to teda prítomné pri všetkých dezinformáciách.

³³ Táto dezinformácia aj napriek svojmu vyvráteniu stále „žije“ a podľa štúdie viac ako 20% Afroameričanov a okolo 20% Latinských Američanov verí, že AIDS bol vytvorený v laboratóriu, časť z nich verí že za vznikom je genocída „čiernych“ a homosexuálov. (0.1097/01.qai.0000209897.59384.52)

³⁴ SIMCHAYOFF, Elad. Operation Infektion. *Medium* [online]. 2020, 30.7.2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://medium.com/lessons-from-history/operation-infektion-a1485fe85443>

³⁵ Novo utvorené slovo alebo slovné spojenie

zložkami. Čína tiež nepripúšťa dialóg, len publikuje vyhlásenia v ktorých opakuje svoju pravdu.³⁶

V prípade, ak sa jedná o satiru alebo má správa v prvom rade pobaviť diváka (ako napríklad urban legends³⁷), tak nejde o fake news. Fake news majú zvyčajne bulvárny charakter a často sa prispôbujú médiu, pre ktoré sú vyhotovené, aby vzbudili čo najsilnejšiu emóciu. Teda, ak sú v nejakom bulvárnem článku s ilustračnou fotografiou a zavádzajúcim nadpisom budú používať iný slovník, ako keď sa rovnaká správa s identickou fotografiou objaví na sociálnych sieťach, nakoľko očakávajú dosah na iné cieľové skupiny.

Účelom týchto prostriedkov je znehodnotiť skutočnosť a fakty, zahliť média informáciami (či už sa jedná o sociálne siete, kde kvôli prílišnému množstvu irelevantných správ sa nedostanete k tým dôležitým alebo tlačene médium, kde sa editori nedostanú k informáciám včas, na kvalitné ohodnotenie dôležitosti apod.) Každodenne sa stretávame s rôznymi dezinformáciami, ktoré prehliadame, len preto, aby sme mali energiu „vstrebávať“ pravdivé a dôležité informácie.

2.2 Dezinformácia fotografiou a konšpiračné teórie

11.9.2001 v Amerike takmer týždeň nelietali lietadlá. Bolo to po útoku na Newyorské dvojčiky, kedy v celej USA nelietali lietadlá a informácie boli odkázané na pozemnú dopravu, ktorá trvala výrazne dlhšie. Tento útok však posilnil internet a jeho využívanie bežnými ľuďmi aj firmami na posielanie dát naprieč krajinou.

Spolu s dokumentmi sa začali šíriť aj informácie a s nimi aj dezinformácie. Internet ožil a od tej doby neustále jeho dôležitosť v informovaní ľudí rastie. Mnoho ľudí sa už nespolieha na informácie z televízie, dokonca množstvo z nich, televíziu ani nemá, pre zdroj všetkých svojich informácií používajú internetové zdroje, kde si vedia informáciu overiť z rôznych zdrojov, v rôznych jazykoch a tak mať objektívne správy.³⁸

Konšpiračné teórie o teroristickom útoku na Dvojčiky a Pentagon, zo dňa 11.9.2001, s istou podobou existujú dodnes. Mnohé z nich sú tak odtrhnuté od reality, že sa vyvracajú

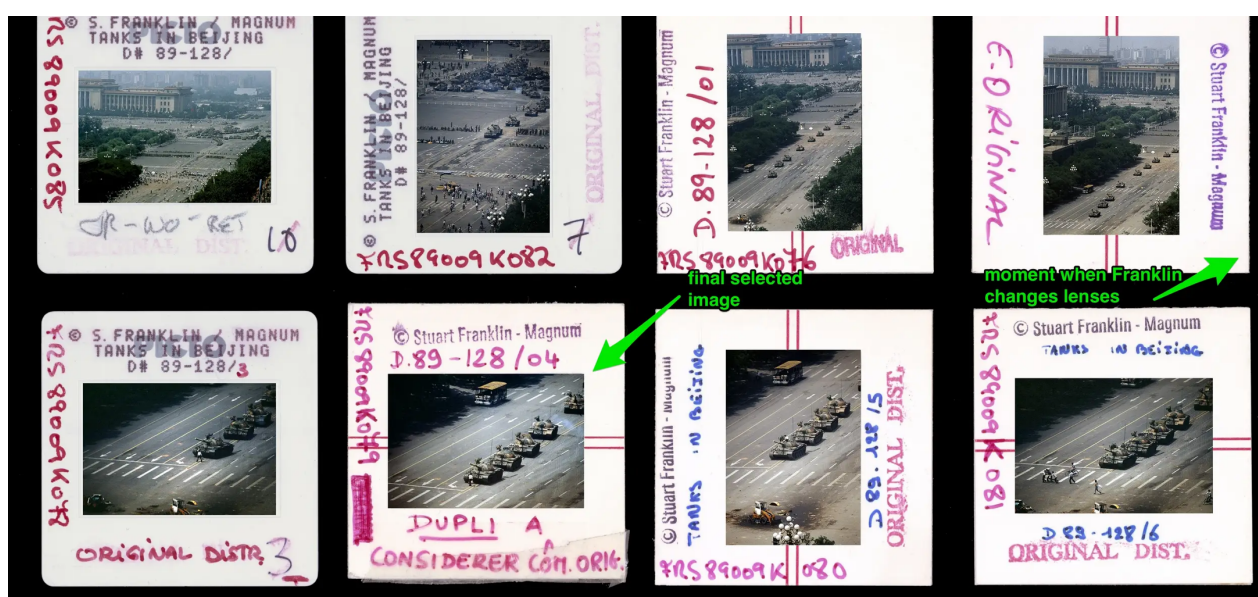
³⁶O Čínskej cenzúre a neexistujúcom dialógu hovorím v kapitole 3.2 Manipulácia faktov s politickým zámerom

³⁷ Urban legends sú vymyslené historky vzťahujúce sa k nejakému miestu a mestu. Vznikajú okolo opustených budov miest a ich účelom je dodať opustenému miestu pocit tajomna.

³⁸ OAKES, Omar. Is the decline in young TV audiences accelerating? *Campaign* [online]. 2019 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.campaignlive.co.uk/article/decline-young-tv-audiences-accelerating/1578795>

samé. Napriek tomu sa bežne šíria po internete ako nejaká forma decentralizácie, slobody prejavu alebo „zamlčanej pravdy.“ Existuje mnoho fotografií potvrdzujúcich konšpiračné teórie, napríklad: rovný horizont fotografie, dokazuje plochú zem.

Mandelov efekt je jav, kedy nejaký počet ľudí verí, že udalosť sa stala ináč ako sa stala a svojou „pravde“ sú presvedčení natoľko, že namiesto uznania si chyby, sú ochotní pristúpiť na teóriu, že sa premiestnili do inej dimenzie a vec, ktorú si pamätajú (a nemajú na to žiadne dôkazy) sa tak stala v ich pôvodnej dimenzii.³⁹ K tomuto efektu sa viaže aj fotografia muža, ktorý zastavil tank tým, že sa pred neho postavil. Napriek tomu že existujú fotografie ako je muž odvečený preč z pred tanku, veria že muž bol daným tankom prejdený.

Stuart Franklin, kontaktná kópia z námestia Tiananmen (1989)⁴⁰ (obr. 18)

Dôsledky tejto a ďalších konšpiračných teórií otvárajú otázku kritického myslenia a možné následky takto nepodložených informácií a ich vplyv na budúcnosť. Tento problém sme mohli sledovať počas posledných amerických volieb a ignorovania spočítaných hlasov Donaldom Trumpom, ktorý namiesto relevantnej (aj keď mnohými neočakávanej) reakcie akceptovania prehry, šírili ničím nepodložené informácie, že výsledok bol zmanipulovaný a presvedčil mnoho svojich fanatických prívržencov k akcii, ktorá by sa bez jeho vstupu pravdepodobne nestala (útok na Kapitol).

Konšpirační teoretici s obľubou manipulujú fotografie a ich myšlienky, pre potvrdenie svojho tvrdenia. V prípade zmazania alebo zablokovania ich nepravdivého výroku sa bránia

³⁹ The Mandela Effect: How False Memories Occur: Spotting fakes is just the start of a much bigger battle. *Healthline* [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.healthline.com/health/mental-health/mandela-effect>

⁴⁰ FRANKLIN, Stuart. *Tiananmen square: Contact sheet* [online]. 1989 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.magnumphotos.com/newsroom/stuart-franklin-china-tiananmen-square-1989/>

slobodou slova, zakrývaním pravdy a v žiadnom prípade si neuznajú chybu. Argumentácia s nimi často nikam nevedie a dokazovanie pravdy alebo aspoň nasmerovanie na lepšie zdroje informácií, je vyčerpávajúce.

Anace Omelchenka, *mŕtve včely* (2020)⁴¹ (obr. 19)

Fotografia včelára s uhynutými včelami z Ukrajiny, ktorá sa objavila vo viacerých článkoch ku konšpiračnej teórii o 5G sieti, ktorá zabíja aj včely, táto fotografia pochádza z článku o pesticídoch a ich negatívnom vplyve na včely.

2.2.1 Deep-fake

Jedná sa o pomerne novú technológiu, ktorá po poskytnutí fotografií a videí dokáže vymodelovať autentické podoby tvári ľudí (z fotografií a videí), ktoré je potom možné vložiť do videa a narežirovať, aby povedali, čo chcete. Všetko vyzerá reálne a pozorovateľ nemá žiadne pochybnosti, že sa jedná o reálne video s reálnym človekom.

Tak ako mnoho iných podobných techník, sa aj teraz objavilo video s použitou touto technikou, od používateľa s prezývkou „deepfakes“, na webovej stránke reddit.com. Medzi prvými využitiami bolo práve montovanie tvári slávnych osobností do pornografických videí, neskôr boli takto šikanované investigatívne novinárky, niektoré aj krátkodobo umlčané.⁴²

⁴¹ Včely tiež plačú ... *KYIV* [online]. 2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/bdzholy-tezh-plachut>

⁴² What are deepfakes – and how can you spot them?: The briefing. *The Guardian* [online]. 2020, 13.01.2020 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/technology/2020/jan/13/what-are-deepfakes-and-how-can-you-spot-them>

vľavo Truth Syrup/YouTube ukážka deepfake, vpravo ScreenSlam/YouTube pôvodná časť videa (2019)⁴³
(obr. 20)

Reálne dopady v spoločnosti majú tieto materiály najmä v kybernetickej šikane, kde sa týmto materiálom, často krát úspešne, zosmiešňuje obeť. Nakoľko je táto technológia celkom dostupná a nie veľmi zložitá, takmer ktokoľvek môže vytvoriť takýto materiál. Z toho vyplýva, že je čoraz ťažšie stopovať autora tohoto materiálu.⁴⁴ Obava z tejto technológie je zjavná, nakoľko je takmer nerozoznateľné od reálneho videa, ak by sme v budúcnosti nedopatrením uverili tomuto videu, či už príhovor nejakého politika, alebo ako dôkaz niečoho, môže to mať katastrofálne následky.

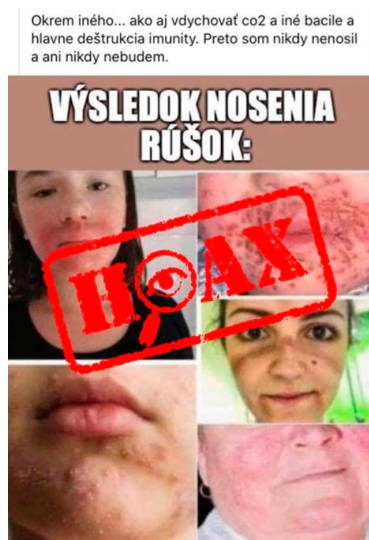
2.2.2 SARS-CoV-2 a dezinformácia, s tým spojená

Ešte predtým, ako bola vyhlásená pandémia, a predtým epidémia, sa na sociálnych sieťach šírili dezinformácie o neexistujúcom víruse, umelo nafúknutej bubline strachu a politickej hre. S vyhlásením epidémie, sa množstvo podobných príspevkov znásobilo a aj napriek zásahu autorít sa nepodarilo úplne zastaviť šírenie takto zavádzajúcich poplašných správ. Postoj viacerých mediálne známych ľudí alebo politikov po celom svete, ktorí popierali existenciu problému, nepomáhal celej situácii a polarizoval spoločnosť. Mnoho

⁴³ The AI tech behind scary-real celebrity 'deepfakes' is being used to create completely fictitious faces, cats, and Airbnb listings. *Business Insider* [online]. 2019 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.businessinsider.com/deepfake-tech-create-fictitious-faces-cats-airbnb-listings-2019-2>

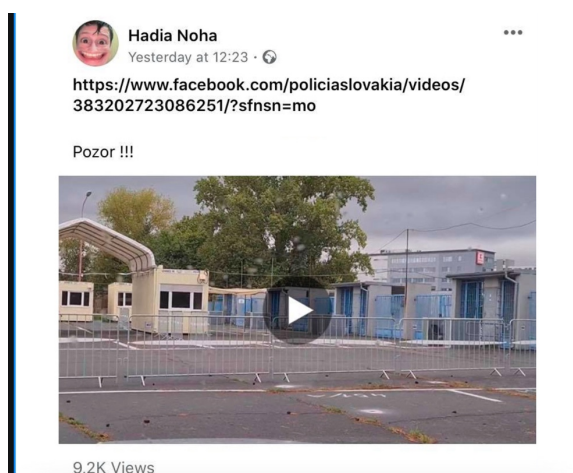
⁴⁴ VINCENT, James. Deepfake detection algorithms will never be enough: Spotting fakes is just the start of a much bigger battle. *Verge* [online]. 2019 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.theverge.com/2019/6/27/18715235/deepfake-detection-ai-algorithms-accuracy-will-they-ever-work>

mediálně známých ľudí a aj politikov stále popiera vírus, prípadne, ak ho sami prekonalí zľahčujú jeho priebeh, nakoľko ho prekonalí s pomerne ľahkými následkami.

autor neznámy, dezinformácia z februára 2020, kedy ešte nosenie rúšok nebolo povinné⁴⁵ (obr. 21)

Okolo SARS-CoV-2 (ďalej len covid) sa šíri množstvo dezinformácií, najmä z dôvodu množstva voľného času, ktorý ľudia trávia na internete kvôli „lockdownu“ v rôznych krajinách. Okrem už spomenutého zľahčovania situácie a prezývok⁴⁶ sa začali šíriť fotografie prázdnych testovacích miest a nemocníc, dohady o vymyslených číslach a rôzne iné dezinformácie spojené ideou, že sme vládou zavádzaní a „celý covid je len zásterka pre niečo iné.“

Autor neznámy, *Mobilné odberové miesto počas obedňajšej prestávky* (2020)⁴⁷ (obr. 22)

⁴⁵ Hoax o nosení rúšok. *Hoaxy Polícia Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/hoaxPZ>

⁴⁶ Jedna z najpoužívanejších prezývok je „čínska chrípka“, tento názov pre covid spopularizoval medzi ľuďmi D. J. Trump.

⁴⁷ Prázdne testovacie miesto. *Hoaxy Polícia Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/hoaxPZ>

Všetky tieto dezinformácie a zavádzajúce správy polarizujú spoločnosť⁴⁸ a okrem iného vytvárajú možnosti pre politické strany, na zvyšovanie svojich politických preferencií, takpovediac, neetickou cestou.

Vakcinácia je samostatným problémom pridruženým ku covidu. V posledných rokoch sa medzi ľuďmi rozšíril trend proti očkovaniam detí a taktiež nedôvera proti očkovaniam všeobecne⁴⁹. To viedlo k rozšíreniu v podstate vyhubených chorôb ako napríklad osýpky.⁵⁰ Táto nedôvera k zaužívaným vakcínam, ktoré prešli množstvom testovaní a boli označené za bezpečné otvárala otázku dôvery spoločnosti k rýchlo vyvíjanej vakcíne proti covidu. Spoločenský nátlak, vyššia odozva na dezinformácie obyčajnými ľuďmi čiastočne potlačila vplyv odporcov očkovania a dôvera v centrálnu liekovú agentúru umožnila očkovanie v rámci možnosti každej krajiny. Vakcinácia sa nezaobišla bez dezinformácií a spoločnosťou vyžiadané dôkazy o vakcinácii ústavných činiteľov boli brané ako podvod.

Snímka obrazovky z Facebooku, očkovanie prezidentky Zuzany Čaputovej a komentáre k tomu⁵¹ (obr. 23)

⁴⁸ Jeden zo znateľných sociálnych problémov je rasizmus zameraný na ľudí podobných aziatom alebo ľuďmi z menšín. Nakoľko vírus „prišiel“ z Číny, istá časť spoločnosti ju dáva za vinu všetkým ázijským rasám a dôvod na rasizmus proti menšinám, je rýchlejšie šírenie v takýchto komunitách, nakoľko často nemajú zvyk k dodržiavaniu štandardnej hygieny.

⁴⁹ Jeden z dôvodov je vyvrátená štúdia, o ktorej sa môžete dočítať viac tu - SATHYANARAYANA RAO, TS a Chittaranjan ANDRADE. The MMR vaccine and autism: Sensation, refutation, retraction, and fraud. *Indian Journal of Psychiatry* [online]. 2011, 53(2) [cit. 2021-04-02]. ISSN 0019-5545. Dostupné z: doi:10.4103/0019-5545.82529

⁵⁰ Global Measles Outbreaks. *Center of Disease Control and Prevention* [online]. 2021, 31.3.2021 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: https://www.cdc.gov/globalhealth/measles/data/global-measles-outbreaks.html?CDC_AA_refVal=https%3A%2F%2Fwww.cdc.gov%2Fglobalhealth%2Fmeasles%2Fglobal-measlesoutbreaks.htm

⁵¹ Prezidentka zaočkovaná. *Zuzana Čaputová* [online]. 2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/zcaputova/>

Všetky útoky proti řešení pandemickej krízy len oddiaľujú jej samotný „odchod“ a neposkytujú alternatívne riešenia prospešné spoločnosti, skôr sa orientujú na jednotlivca alebo úzku skupinu ľudí. Manipulácia informácií vo fotografii, v kontexte pandemickej krízy, sa dá chápať ako takýto útok, kde z jednej strany sa fabulujú výroky a sú vymýšľané rôzne teórie a zo strany druhej je evidentná snaha o vyvracanie týchto teórii.

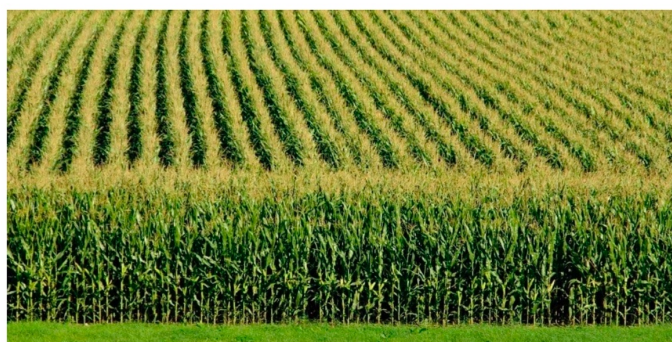
2.3 Dezinformácia za účelom speňazenia

2.3.1 GMO a zavádzanie za pomoci fotografie

Okolo geneticky modifikovaných organizmov je mnoho zavádzajúcich informácií a poloprávd. Nakoľko existuje mnoho spôsobov ako sa organizmy dajú geneticky pozmeniť, nie je možné povedať, že všetky geneticky modifikované organizmy sú alebo nie sú bezpečné pre človeka, zvieratá alebo prostredie ako také. Napriek tomu sa vyskytuje veľké množstvo fotografií mŕtvych včiel, rôznych pohľadov na prírodu „znehodnotenú“ poľami, prípadne rôzne zábery na poľnohospodárske vozidlá, ktoré nasvedčujú len negatívne prínosu tejto technológie. V tomto prípade ide o fotografiu určenú pre emotívne vydieranie diváka. Prípadne zavádzajúcu fotografiu, ktorá s článkom a informáciami súvisí len okrajovo.

GMOs and Monoculture

70 Comments

Autor neznámy, *monokultúrne pole* (2020)⁵² (obr. 24)

Pojem „geneticky modifikované organizmy“ nepôsobí pozitívne, aj napriek veľkému prínosu pre ľudí. Obyčajný človek, má so slovom „genetický“ spojené niečo neznáme, zložité, teda pre ľudí to môže vyznieť nebezpečne. „(Dezinformácia okolo genetickej

⁵² GMOs and Monoculture. *Daily KOS* [online]. 2017 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.dailykos.com/stories/2017/6/12/1671136/-GMOs-and-Monoculture>

motivácie) viedla k vzostupu sekundárnych alebo oportunistických trhov, ktoré nemusia odrážať vedecké dôkazy a sú poháňané prostredníctvom pestovania neistoty a strachu pre rozvíjajúce sa technológie (napríklad genetického inžinierstva, genetickú modifikáciu, syntetickú biológiu a nanotechnológie). Podľa zverejnených výsledkov prieskumu, poskytnutého odborníkom na poľnohospodársku komunikáciu, sa ľudia domnievajú, že „technológia je nebezpečná pre ich zdravie a planétu a kladú na farmárov nereálne požiadavky, ktoré nie sú podložené vedou a (alebo) nie sú praktické“⁵³(voľný preklad z pôvodného jazyka). Preto je v tomto prípade jednoduchšie zavádzať ľudí a dopĺňať to umelo vytvorenými fotografiami z foto banky, ktoré majú väčší dosah.

37 Million Bees Dead After GMO Seeds Planted Nearby

By **Montage Africa** - November 7, 2019

231

D. Schuit *mŕtve včely kvôli GMO semenám* (2014)⁵⁴ (obr. 25)

Táto snímka bola použitá vo viacerých článkoch z roku 2014, kde sa diskutovalo o potrebe používania neonicotínoidov, ktoré sa používajú pri GMO aj organických semenách, v roku 2019 boli tieto fotografie znovu použité pre články ku GMO, bez uvedenia, prečo vtedy včely zomreli.

Na „anti-GMO“ boji stavajú firmy svoje produkty. Keď na rastlinné produkty, ktoré obsahujú rastliny, ktoré nie sú v dnešnej dobe modifikované, nalepia nálepku „GMO FREE“

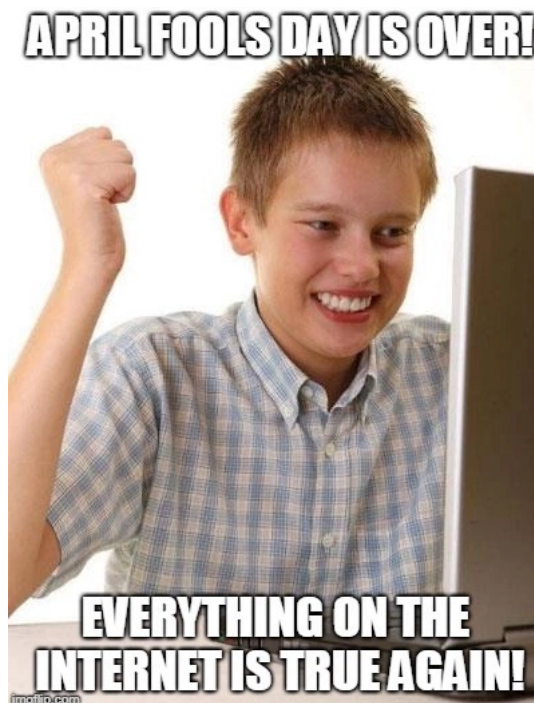
⁵³ KURTZO, Fawn, Maggie Jo HANSEN, K. Jill RUCKER a Leslie D. EDGAR. Agricultural Communications: Perspectives from the Experts. *Journal of Applied Communications* [online]. 2016, **100**(1) [cit. 2021-03-25]. ISSN 1051-0834. Dostupné z: doi:10.4148/1051-0834.1019

⁵⁴ 37 Million Bees Dead After GMO Seeds Planted Nearby. *Montage Africa* [online]. 2019 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.montageafrica.com/37-million-bees-dead-after-gmo-seeds-planted-nearby/> - nešlo o to, že semená boli geneticky modifikované, ale o to, že boli obalené pesticídmi, ktoré sa používajú aj pri normálnych semenách,

kvôli lepším predajom a vyššej popularite.⁵⁵ Tu pozorujeme vplyv dezinformácie a manipulácie mienkou, na ktorom bohatnú tretie strany.

2.4 Abstrahovanie informácií do obrazu

Všetky zábavné obrázky (meme⁵⁶), ktoré kolujú na internete sú ukážkou prístupu obyčajných ľudí, ktorých všetky dostupné informácie zahltili, z čoho vyplynulo neúplne spracovanie danej informácie, prípadne absurdita danej informácie a výsledkom toho bola nutnosť parodovania situácie a k tomu pridanie ideálnej podoby na šírenie internetom, teda vytvorenie zábavného obrázku. V skratke - ľudia majú k dispozícii viac informácií ako sú schopní prijať, a preto sa často stáva, že nedokážu s informáciou relevantne pracovať.

Autor neznámy 1. apríl na internete (2021)⁵⁷ (obr. 26)

1. apríl skončil, všetko na internete je zasa pravda!

⁵⁵ 'On no level' is Non-GMO Project's label defensible. *AGDaily* [online]. 2018 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.agdaily.com/insights/petitioner-no-level-non-gmo-projects-label-defensible/>

⁵⁶ Meme je obrázová manipulácia, za účelom pobaviť diváka na internete. Môže sa jednať o vtipy určené pre úzku skupinu ľudí alebo zhumornenie všeobecne známeho faktu. Meme nemajú autorov a sú voľne šírené po internete.

⁵⁷ April fools day memes. *The Sun* [online]. 2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.thesun.co.uk/news/11295571/april-fools-day-memes-2021/>

3 DOPADY MANIPULÁCIE FOTOGRAFIE VO SVETE

Síce v predošlých kapitolách boli zmienky o manipulácii v prospech politického hnutia, táto kapitola sa venuje politickej manipulácii fotografie a potláčaniu, respektíve prekrúcaniu faktov a informácií. Venuje sa krajinám, kde je proaktívna cenzúra a krajinám, kde je slobodné spravodajstvo v neobmedzenej forme a analyzujem dlhodobé dopady manipulovania informácií spolu s fotografiou a ich vyvrcholenie.

3.1 Politická propaganda na sociálnych sieťach

Pre manipulovanie verejnej mienky v chudobných krajinách je často používaná fotografia alebo iné obrazové médium doplnené o jednoduchý a ľahko zapamätateľný text. Taktiež je známe, že pamflet s fotografiou lepšie upúta pozornosť a rýchlejšie vyvolá emóciu ako písané slovo. V dnešnej dobe má takmer každý človek mobilný telefón s prístupom na internet. To znamená, že dosah šírenej informácie na internete je instantný a obrovský.⁵⁸ V tejto podkapitole rozoberám dve sociálne siete a to Instagram a Facebook, z dôvodu veľkého dosahu na ľudí a jednoduchej a účinnej manipulácii. Manipulácia informácií samozrejme prebieha aj na iných sociálnych sieťach, kvôli rozšíreniu týchto dvoch v Európe uvádzam len tieto.

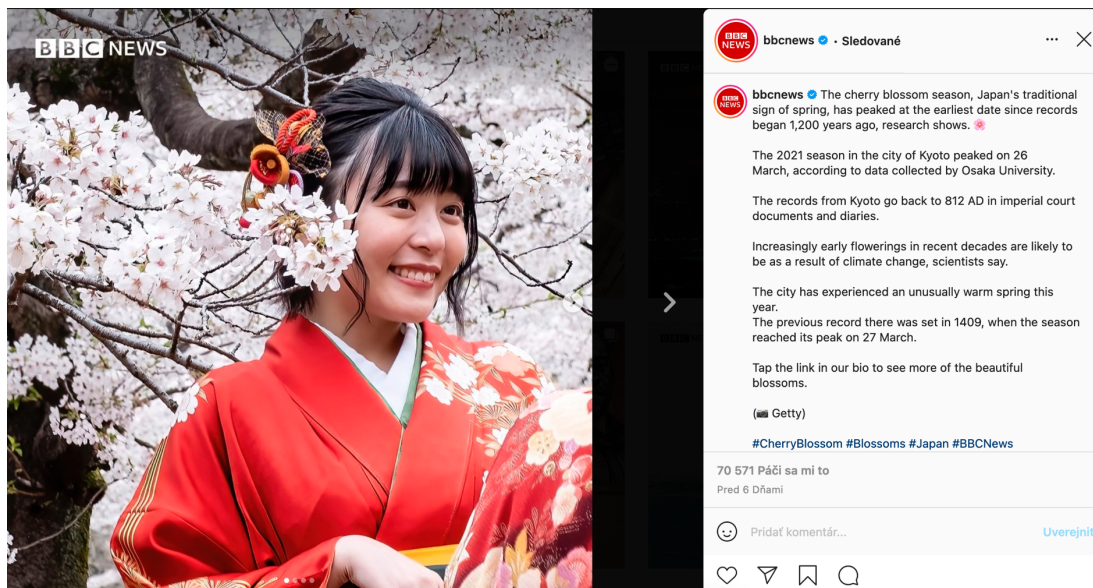
3.1.1 Sociálne siete ako nástroj manipulácie a získavania informácií

„Predkoronový“ Instagram nebol braný ako informačný zdroj o dianí, až na pár moderných politických strán a niekoľko agentúr, ktoré poskytujú správy a informácie. Bol skôr braný pre „nenápadný“ marketing a zverejňovanie fotografií z výletov. S príchodom „covidu“ a s tým spojeným posunom spoločenského diania na internet a jedinou neustále opakujúcou sa témou na trhu, viažucej sa práve k tomuto vírusu, sa aj Instagram zmenil a v dnešnej dobe by sa dalo konštatovať, že aj na Instagrame sa dozviete aktuálne dianie vo svete.⁵⁹ Presun k sociálnym sieťam bol jednoduchým krokom ako informovať spoločnosť o dianí a neohrozoť tak vírusom seba ani novinárov. Vznikli nové profily ministerstiev a „ožili“ tie, ktoré už existovali, ale do tejto doby nemali dôvod byť aktívne. Tento posun bol

⁵⁸ *Digital journalism, drones, and automation*. Oxford: Oxford University Press, [2020]. ISBN 978-0-19-065587-7.

⁵⁹ *The State of Social Media Before, During, and After COVID-19: What To Expect* [online]. 2020, 30.11.2020 [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://powerdigitalmarketing.com/blog/the-state-of-social-media-before-during-and-after-covid-19-what-to-expect/>

zo začiatku braný ako pozitívna zmena a získavanie relevantných informácií bolo krátku dobu jednoduchšie.

Snímka obrazovky s príspevkom BBC news, ktorý informuje o Japonskej jari a kvitnutí Sakury (2021)⁶⁰ (obr. 27)

Spolu s týmto presunom informácií na Instagram, sa tam však presunuli aj „alternatívne“ média, ktoré už predtým boli známe svojimi zavádzajúcimi správami a šírením z nedôveryhodných zdrojov.⁶¹ V tomto období sa presunula politika zo sociálnych sietí ako Twitter a Facebook aj na Instagram.

Táto migrácia informácií so sebou priniesla nový formát podávania správ, kde fotografia nie je len sprievodnou miniatúrou, ale jedná sa o hlavný motív kvôli upútaniu našej pozornosti, podáva zaujímavú alebo dôležitú časť informácie, kde celú informáciu môžeme vidieť v popise príspevku.

Facebook, tak ako aj iné sociálne média, je v posledných rokoch známy jednoduchým šírením zavádzajúcich informácií a dezinformácií. Taktiež je aj v súčasnej dobe neznáme množstvo aktívnych šíriteľov dezinformácií a fake news. Facebook aktívne bojuje proti týmto účtom a správam, napríklad aj implementovaním algoritmu na detekciu takýchto

⁶⁰ Japonská jar. *Instagram BBC news* [online]. 2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/p/CNC6S3dFB-D/>

⁶¹ HARTLEY, Kris a Minh Khuong VU. Fighting fake news in the COVID-19 era: policy insights from an equilibrium model. *Policy Sciences* [online]. 2020, **53**(4), 735-758 [cit. 2021-03-26]. ISSN 0032-2687. Dostupné z: doi:10.1007/s11077-020-09405-z

správ a následné blokovanie a mazanie príspevkov.⁶² S momentálnym dianím vo svete a vysokej aktivite spoločnosti na sociálnych sieťach je čoraz náročnejšie zamedzenie šíreniu takýchto správ. Z tohto dôvodu Slovenská Polícia, ale aj iné bezpečnostné zložky v iných krajinách, pristúpili ku kybernetickej ochrane a bezpečnosti a vytvorila tím a facebookovú stránku, na ktorej ukazujú hoaxy, fake news, dezinformácie, šíriteľov a následky, ktoré jednotlivým šíriteľom hrozia v prípade, že aj po upozornení budú ďalej šíriť danú správu.

Snímok obrazovky s titulnou stranou Facebooku na stránke Hoaxy a podvody – Polícia SR (2021)⁶³ (obr. 28)

Častým príkladom šírenia zavádzajúcich správ je v súčasnosti záber z neaktívnych mobilných odberných miest⁶⁴ a vymyslených čísiel nakazených. Zábery sú zachytávané počas obedňajších prestávok a teda sa na danom pracovisku v tej dobe nikto nevyskytuje. Už niekoľko minút po zverejnení takéhoto príspevku je tento príspevok vyvrátený a do niekoľkých hodín šíriteľ upozornení na možné následky v prípade pretrvávajúceho šírenia podobných správ.

Facebook nie je vhodný ako prvotný zdroj informácií, a napriek veľkej snahe spoločnosti a aj ľudí je potrebné overovať si informácie, ktoré na Facebooku nájdeme. Mnoho ľudí si neuvedomuje dôležitosť overovania informácií, a preto vznikajú zmiešané informácie, ktoré sa šíria najmä medzi staršou populáciou⁶⁵, ktorá bola zvyknutá dostávať informácie z jedného zdroja, bez možnosti spätnej kontroly, taktiež nemali potrebu spätnej kontroly, nakoľko sa nestretli s týmito spôsobmi zavádzania, respektíve, toto zavádzanie nebolo tak ľahko odhaliteľné ako môžeme vidieť v krajinách, kde je snaha o slobodné spravodajstvo utláčaná a zastrašovaná vládnymi zložkami.

⁶² Working to Stop Misinformation and False News. *Facebook for media* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/formedia/blog/working-to-stop-misinformation-and-false-news>

⁶³ *Hoaxy Polícia Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/hoaxPZ>

⁶⁴ Testovacie stanice na testovanie vírusu Covid-19

⁶⁵ BRASHIER, Nadia a Daniel SCHACTER. Op-Ed: Older people spread more fake news, a deadly habit in the COVID-19 pandemic. *LA Times* [online]. 2020, 7.8.2020 [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.latimes.com/opinion/story/2020-08-07/fake-news-older-people-social-media>

3.2 Manipulácia faktov s politickým zámerom

V tejto podkapitole uvádzam niektoré príklady dôsledkov dlhodobej manipulácie faktami na viacerých štátoch, na ktorých je v súčasnosti dobre viditeľná táto manipulácia. Manipulácia faktami sa deje v každej krajine na našej planéte. Príklady, ktoré uvádzam sú vybrané po dôkladnej rešerši dostupných informácií z rôznych zdrojov, kvôli objektívnosti podávaných informácií.

Ruská federácia je známa podsúvaním zavádzajúcich informácií. V tejto časti je analýza Vladimíra V. Putina a jeho postoj k novinárom.

Tak ako sa aj panovníci z minulých storočí nechali vyobrazovať na koni, na znak sily, sa nechal aj prezident Ruskej federácie, Vladimír V. Putin, vyfotografovať pri jazde na koni. Fotografie boli zverejnené Kremľom, teda neboli zachytené náhodne.

vľavo Alexei Druzhinin *Putin na koni počas dovolenky* (2009)⁶⁶ (obr. 29) vpravo Autor neznámy *Koláž Putina na medveďovi* (2015)⁶⁷ (obr. 30)

Ide o vyobrazenie Ruského prezidenta pri plnej sile a čiastočne sa jedná o posilnenie jeho postavenia v spoločnosti. Fotografie boli zachytené počas jeho dovolenky a z fotografií máme pocit kl'udu a pokoja, ktorý je v okolí V. Putina bežný aj v náročných situáciách. Na otázku Austrálskeho novinára, že je na fotografii ako jazdí na koni v USA, odpovedal: „Videl som fotografie ako jazdím na medveďovi, a pri tom som ešte na medveďovi nejazdil.“⁶⁸ Na tejto odpovedi je vidno, že Putin nevyvrátil možnosť, že jazdil bez trička na

⁶⁶ Putin defends shirtless photos. *Business Insider* [online]. 2018 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.businessinsider.com/putin-defends-shirtless-photos-i-see-no-need-to-hide-2018-6>

⁶⁷ Putin rescue internet. *Mirror* [online]. 2015 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.mirror.co.uk/news/world-news/tbilisi-flood-putin-rescue-internet-5880458>

⁶⁸ HALTIWANGER, John. 'I see no need to hide behind the bushes': Putin defends shirtless photos of himself. *Business Insider* [online]. 2018, 5.6.2018 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.businessinsider.com/putin-defends-shirtless-photos-i-see-no-need-to-hide-2018-6>

koni v USA a zároveň posilnil svoju „mužnosť“ ideou, že by niekedy chcel jazdiť na medveďovi. Čo je bežnou praxou Ruského prezidenta, aj keď sa ho pýtali na prítomnosť ruských vojakov na území Ukrajiny, odpovedal: „Sú títo vojaci Rusi?“⁶⁹, čím opäť nevyvrátil možnosť, že by sa o ruských vojakov mohlo jednať. Keď o niekoľko týždňov bolo dokázané, že sa o Ruských vojakov jednalo, vyjadril sa: „...samozrejme, že sme tam mali jednotky, jednali korektne..“

Dopad týchto nevyvrátených (nejasných) odpovedí od V. V. Putina má negatívny dosah na objektívnu žurnalistiku nakoľko nie je jasné, ako bola odpoveď myslená a často otvára nové otázky, ktorých sa konšpirátori dokážu chytiť a vytvárať nové zavádzajúce správy.⁷⁰ Rovnako nepodložené informácie, ktorými zakrýva väčšie kauzy, spôsobujú, len zahltenie médií vyvracaním zavádzajúcich správ, kvôli, ktorému nezostáva čas na dôležité správy.

Čínska ľudová republika je novinármi z celého sveta obviňovaná za zadržiavanie dôležitých informácií a v tejto kapitole sú analyzované práve tieto obvinenia.

Po upozornení na epidémiu covid vírusu vo Wuhane, viacero novinárov zmizlo zo sociálnych sietí a až po krátkej dobe sme sa o nich dozvedeli, že sú vo väzení za šírenie takýchto správ alebo v nedobrovoľnej karanténe.⁷¹ Tieto informácie však neprichádzajú priamo od poškodených osôb ani z oficiálnych zdrojov, prichádzajú od údajných známych týchto osôb a ich hodnovernosť sa nedá overiť. Podobne to je so zakladateľom elektronického obchodu Alibaba. Jack Ma sa po svojom verejnom vystúpení, v ktorom kritizoval vládu ČLR⁷², záhadne vytratil zo všetkých sociálnych sietí a z verejného života všeobecne. Nakoľko sa podobná situácia s ľuďmi kritizujúcimi vládu spomínanej krajiny, v minulosti už stala, boli na mieste obavy, či sa Jack Ma ešte objaví.⁷³ O niekoľko mesiacov neskôr, mal Jack Ma na videokonferencii príhovor k farmárom a hospodáreniu. Od vtedy

⁶⁹ Why obvious lies make great propaganda. *Vox* [online]. *Vox*, 2018, 31.8.2018 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=nknYtlOvaQ0&t=247s>

⁷⁰ LUHN, Alec. 15 years of Vladimir Putin: 15 ways he has changed Russia and the world. *The Guardian* [online]. 2015, 6.5.2015 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2015/may/06/vladimir-putin-15-ways-he-changed-russia-world>

⁷¹ Chen Qiushi: Chinese journalist missing since February 'under state supervision': Coronavirus Pandemic. *BBC* [online]. 2020, 24.9.2020 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-54277439>

⁷² Čínska ľudová Republika

⁷³ SINGH, Astha. Jack Ma 'reappears'; Missing Alibaba Tycoon Now Spotted Golfing In China's Hainan. *Republicworld* [online]. 2009, 11.2.2021 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.republicworld.com/world-news/china/jack-ma-reappears-missing-alibaba-tycoon-now-spotted-golfing-in-chinas-hainan.html>

bol videný ešte raz ako hrá golf, no tieto informácie tiež nie sú postavené na silných základoch. Nie je jasné nakoľko sa zúčastnil na videokonferencii dobrovoľne, a teda nie je jasné, či sa nejedná len o špekulácie. Nakoľko informácie ani obrazový materiál sa nedá dostatočne overiť.

Snímka obrazovky z videa, kde má Jack Ma príhovor k farmárom (2021)⁷⁴ (obr. 31)

Za absenciou relevantných zdrojov z Číny je filter, ktorý má Čínska vláda na všetky zdieľané informácie, a tým pádom informácie, ktoré sa k nám dostávajú, sú Čínskou vládou schválené.⁷⁵ Všetky neschválené informácie, ktoré sme mohli vidieť sú z rôznych alternatívnych zdrojov, vypustené obyčajnými ľuďmi a o ich objektivite je nutné pochybovať a to z dôvodu nemožnosti spätného overenia. Napriek tomu, je to jediný spôsob ako sa dostať k necenzurovaným. Vďaka absencii nestranných informácií je náročné zaujať objektívny postoj.

Príkladom na tento filter je aj nemocnica vybudovaná vo Wuhane, pre pacientov s covid vírusom, ktorá bola postavená za 10 dní. Po skúsenostiach z iných krajín sveta a bežných stavbách, je namieste očakávať nejaké problémy alebo dokončovacie práce po prijatí pacientov. Avšak väčšina informácií o tejto stavbe končí jej postavením a minimum informácií o jej chode sa dostáva na verejnosť. Nemocnica dokončená začiatkom Februára 2020 fungovala len 2 mesiace. V marci sa prezident Čínskej ľudovej republiky vyjadril, že v tomto regióne sa podarilo epidémiu vyhubiť a nemocnica po vyliečení kritických

⁷⁴ Jack Ma Resurfaces In Video Amid Claims He'd Gone Missing: Does Little To Assuage Fears. *Republicworld* [online]. 2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.republicworld.com/world-news/china/jack-ma-resurfaces-in-video-amid-claims-hed-gone-missing-does-little-to-assuage-fears.html>

⁷⁵ FOWLER, Geoffrey a Ben WORTHEN. New China Web-Filtering Rules Still Murky: Researchers Caution 'Green Dam' Censorship Could Extend Beyond Pornographic Sites. *Wall street journal* [online]. 2009, 9.6.2009 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.wsj.com/articles/SB124450534684996071>

pacientov bola v apríli zatvorená.⁷⁶ Existuje video, v ktorom je vidno chodbu podobnú tej v spomínanej nemocnici, kde voda tečie na podlahu. Oficiálne stanovisku k tomuto videu neexistuje a opäť hodnovernosť videozáznamu nie je možné overiť.

Snímka obrazovky z videa, kde je znázornená chodba podobná tej v nemocnici vo Wuhane (2020)⁷⁷ (obr. 32)

Týmto filtrom a absenciou nezávislých spravodajcov je jednoduché pre Čínu udržiavať svet mimo svojich záležitostí. Čína ako jedna z veľmocí má silné geopolitické postavenie a aj po prevalení rôznych závažných činov, sa v zásade až na viacmenej bezvýznamné protesty nič nedeje, napríklad Hong Kong a množstvo protestov proti zrušeniu autonómnej oblasti, ktoré z dlhodobého hľadiska neviedli k výhre demokracie, ale Číny. Fotografie z týchto protestov sú potrebné pre šírenie osvedčenia o diania, nakoľko Čínska vláda si nepraje šírenie informácií o protestoch. Mnoho týchto fotografií prichádza od protestujúcich, keďže novinári zastrešujúci tieto protesty, sú zastrešovaní a niektorí z nich aj väznení.⁷⁸

Severná Kórea je jednou z krajín sveta, o ktorej sa dozvedáme subjektívne informácie zo strany nezávislých žurnalistov aj z oficiálnych štátnych zdrojov. Získanie objektívnych informácií o diania v krajine je takmer nemožné, a teda analýza akýchkoľvek dát o Severnej Kórei je skreslená zo všetkých informačných zdrojov.

⁷⁶ LU, Joanne. Whatever Happened To ... The Instant Hospitals Built For COVID-19 Patients In Wuhan?: The Coronavirus Crisis. *NPR* [online]. 2020, 10.9.2020 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2020/09/10/909688913/whatever-happened-to-the-instant-hospitals-built-in-wuhan-for-covid-19-patients>

⁷⁷ Video shows interior of new Wuhan hospital badly leaking water. *Taiwan News* [online]. 2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/3876720>

⁷⁸ POMFRET, James a Greg TORODE. Hong Kong's free media fears being silenced by China's national security law. *Reuters* [online]. 2020, 5.6.2020 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-hongkong-protests-media-insight-idUSKBN23C0J6>

Propaganda Severnej Kórei je citelná v každej oficiálne zverejnenej fotografii. Zasnené pohľady do budúcnosti na plagátoch, usmievaví ľudia a plné stoly jedál v hoteloch bez hostí, sú štandardným obrazom, ktorý dostávame z oficiálnych zdrojov. Všetko ukazuje na pohostinnosť, všeobecný pokoj a neutíchajúcu slobodu v krajine, napriek tomu, že je známe, že cestovanie za hranice krajiny, je takmer nereálne a samotný voľný pohyb po krajine je možný len s povolením. Najvyšší vodca je Kim Čong-un, ktorý sa k vláde dostal po smrti svojho otca v roku 2011. Už len titul *najvyšší vodca* je ako z diktátorského režimu.

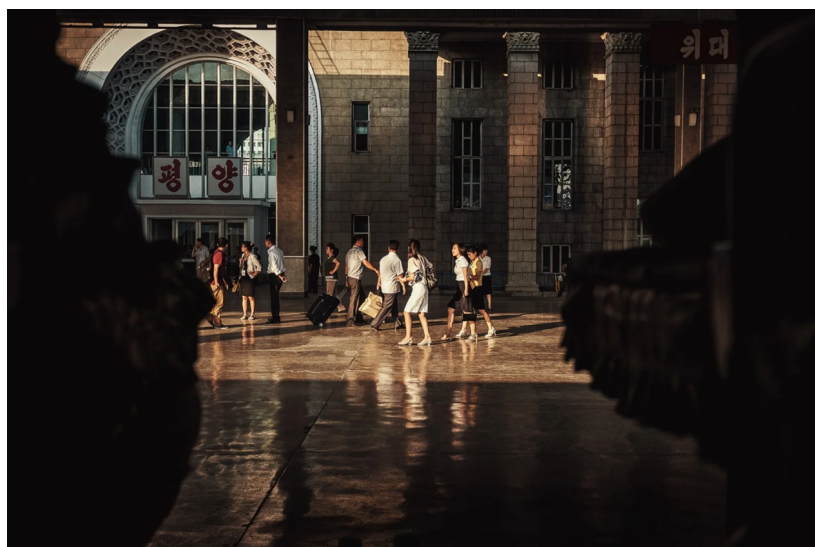
Snímok z videa *Výstava fotografií zobrazujúcich Kim Čong-una* (2021)⁷⁹ (obr.33)

Nakoľko cestovanie za turizmom do Severnej Kórei je možné a dostupné, vznikajú rôzne fotografické súbory, ktoré ukazujú tamojší život. Voľné cestovanie do krajiny alebo komunikácia s náhodnými obyvateľmi nie je odporúčaná, a tak sme odkázaní na zábery z výletných autobusov, ktoré jazdia po predom určených cestách, vstup do predom určených obchodov a fotografovanie predom určených pamiatok⁸⁰. Existujú aj súbory, ktoré nejakým spôsobom porušujú pravidlá, ako napríklad súbor fotografií *Cesta do Severnej Kórei* od Michala Huniewicza. Fotografoval sureálny život ľudí v Severnej Kórei tak, aby si to nikto

⁷⁹ *Severokorejský kult osobnosti trvá, v Pchjongjangu vystavili Kimovy fotky* [online]. Pyongyang, 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/svet/clanek/severokorejsky-kult-osobnosti-trva-v-pchjongjangu-vystavili-kimovy-fotky-40356790>

⁸⁰ Fotografovanie „veľkého pamätníka Mansudae“ je povolené, len ak je celý pamätník v zábere

nevšimol. Súbor ukazuje to, čo človek môže vidieť, ale nie vždy si môže vyfotografovať daný moment. Medzi prvými je obraz kde sú náhodne kráčajúci ľudia s batožinou po stanici, napriek tomu, že jediný vlak, ktorý v ten deň prišiel, bol ten s turistami z letiska, pravdepodobne, aby stanica nevyzerala prázdna. Ako spomína Michal Huniewicz, autobus s nimi jazdil často okolo tých istých pekných častí mesta, kde spomaľoval, naopak ak sa jednalo o niečo, čo by nemali vidieť alebo to nebolo až tak „pekné“, autobus pridával.

Michal Huniewicz *Rušná stanica v Pyongyang* (2015)⁸¹ (obr. 34)

Najvyšší vodca Severnej Kórei sa podobne, ako to bolo zvykom počas komunizmu na Slovensku, necháva vyobrazovať pri najrôznejších činnostiach, čím vypovedá o svojej všestrannosti. Tieto fotografie sú tak pre ľudí tamojších ako pre ľudí mimo S. Kóreu. Pre cudzincov sú publikované v týždenníku *The Pyongyang Times*, ktorý je rozdávaný pre turistov, ktorí navštívia krajinu, ale existuje aj v online forme. Na titulnej strane tohto týždenníka je vždy fotografia Kim Čong-una, ktorý participuje pri rôznych vedúcich pozíciách.

⁸¹ HUNIEWICZ, Michal. Prohibited photos from world's most isolated country. *Public Delivery* [online]. 2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://publicdelivery.org/michael-huniewicz-north-korea-pyongyang/>

vľavo The Pyongyang times (2019)⁸² (obr. 35), vpravo Pravda (1987)⁸³ (obr. 36)

Spoločnosť vníma väčšinu správ pochádzajúcich zo Severnej Kórei ako nepravdivé, a preto si Severná Kórea založila ďalší profil na Youtube,⁸⁴ kde zdieľala videá o bežnom živote a nepriamo odpovedala na otázky proti Severnej Kórei. Je to citlivo napísaná propaganda, v ktorej je jasne cítiť zavádzajúce správy, ale ak si divák neuvedomí odkiaľ video pochádza, je jednoduché mu uveriť. Tento kanál pod menom *Echo of Truth*⁸⁵, Youtube zablokoval v polovici Decembra 2020. Ako odpoveď na zrušenie si o niekoľko dní na to založili nový profil pod menom *Echo of Truth returns*, ktorý bol krátko po založení zablokovaný. Youtube tento čin odôvodnil sankciami uloženými na Severnú Kóreu. Na rôznych internetových fórach sa objavujú názory proti tomuto zrušeniu a obviňujú Youtube z pokrytectva, nakoľko propagandu západných krajín neblokujú. Ako som už spomenul, v tomto prípade nejde len o problém propagandy samotnej, ale o sankcie uložené na Severnú Kóreu.⁸⁶

Manipulácia informácií vo vyspelých krajinách nie je výnimočnou situáciou. Tak ako v krajinách „tretieho sveta“, aj tu na väčšiu časť spoločnosti zaberajú populistické motá a nereálne sľuby, či už od firiem alebo politikov. Nie je výnimkou ani „kult osobnosti“ okolo významnej postavy, ktorého budovanie a udržiavanie sa prílišne podobá na propagandu a budovanie kultu osobnosti okolo diktátorov.

⁸² The Pyongyang times. *The Pyongyang times* [online]. Pyongyang, 2019 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://edcat.net/media/items/22973.jpg>

⁸³ Pravda. *Pravda* [online]. Praha, 1987 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://ipravda.sk/res/2020/09/11/thumbs/pravda-titulna-strana-titulka-11-april-1987-nestandard1.jpg>

⁸⁴ Prvý profil je na zdieľanie televíznych novín.

⁸⁵ Ozvena pravdy – voľný preklad z pôvodného jazyka

⁸⁶ Tento profil bol pravdepodobne založený Severokórejským oddelením propagandy a agitácie, ktoré podlieha sankciám - YouTube deletes North Korea-promoting channel. *UPI* [online]. 2021, 08.01.2020 [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: https://www.upi.com/Top_News/World-News/2021/01/08/YouTube-deletes-North-Korea-promoting-channel/1481610120483/

vľavo Donald Trump, vpravo Kim Jong Un (2017)⁸⁷ (obr. 37)

Táto časť analyzuje kult osobnosti Donalda Trampa v USA a jeho následky na jednu z veľmocí sveta. „*The Daily Show with Trevor Noah*“ porovnali zábery z večerných správ zo Severnej Kórei⁸⁸ a USA⁸⁹ po stretnutí Kim Jong Una a D. J. Trampa.⁹⁰ Text, zábery aj myšlienka boli veľmi podobné napriek tomu, že v jednom prípade šlo o rozhodnutie vlády na odvysielanie hmlistej propagandy a v druhom prípade o dobrovoľné velebenie prezidenta zavádzajúcimi informáciami⁹¹. Kult politickej osobnosti a jeho budovanie má základy v polopravdách a zavádzajúcich informáciách, ktoré aj napriek jednoduchému vyvráteniu nie je možné vyvracať v takom množstve, v akom prichádza. Pre spoločnosť je to zásadným problémom, nakoľko konkurenčné správy nemôžu ukazovať reálne dianie v spoločnosti, keďže musia vyvracať tieto zavádzajúce správy. S tým prichádza aj polarizácia spoločnosti do extrému, kde vznikajú fanatickí zástancovia osoby a všetkých jej činov. Presne to sme mohli vidieť pri predávaní moci na nového prezidenta, a s tým spojený útok na Kapitol, fanatickými prívržencami Trampa.

⁸⁷ Donald Trump and Kim Jong Un. *Quartz* [online]. 2017 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://qz.com/1050132/quiz-donald-trump-and-kim-jong-uns-nuclear-rhetoric-can-you-tell-them-apart>

⁸⁸ The Korean Central News Agency – Kórejská Ústredná Spravodajská Agentúra

⁸⁹ Fox news, ktoré sú známe silnou podporou Trampa pred, počas aj po tom ako sa stal prezidentom.

⁹⁰ Fox News vs. North Korean State TV: The Daily Show. *Youtube The Daily Show* [online]. 2017 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=il-22Q8mECc>

⁹¹ Viacero vyhlásení v tejto reportáži nie sú pravdivé a sú ľahko vyvrátené.

4 AKCEPTOVANÁ MANIPULÁCIA FOTOGRAFIOU

Ako už Robinson povedal v 19. stor.: „Fotografovi nie je dovolené produkovať efekty vzdalujúce sa faktom prírody, ako to bolo praxou roky; ale mohol by použiť všetky legitímne prostriedky k prezentácii príbehu, ktorý chce povedať v tom ideálnom spôsobe a je jeho nevyhnutnou povinnosťou, vyhnúť sa nepríjemnému, primitívnemu a škaredému; a zacieliť k pozdvihnutiu jeho subjektu tak, aby sa vyhol trápny formám a aby vytvoril nevidené. Tak sme sa vzdialili od hľadania „čo je pravda,“ že sa vrátíme z hĺbky studne k naším figúram.“⁹² H. P. Robinson (voľný preklad z pôvodného jazyka).

Táto kapitola stručne opisuje akceptované formy manipulácie a ich následky na spoločnosť. Taktiež rozoberá etický dopad sociálnych sietí na spoločnosť.

4.1 Manipulácia v úžitkovej fotografii

Pod pojmom užitá fotografia, v tejto práci, budem hovoriť o fotografii reklamy, pre komerčné použitie a za účelom ďalšieho predaja vyobrazených objektov.

Manipulácia v užitej fotografii je používaná každodenne najmä z dôvodu lepšieho predaja produktu ktorý vyzerá „dobro.“ Produkty sú často vylepšované nakoľko výroba veľkého množstva produktov má rozdielne limity kvality a nie každý produkt môže vyzeráť „dobro.“ Najviditeľnejší rozdiel vo výslednom produkte a na fotografii produktu, je jedlo. Fastfoodová sieť reštaurácií McDonald's natočila krátke zákulisné video ako prebieha foodstyling, fotografovanie a následná úprava produktu aby vyzeral chutne. Mnoho jedál na fotografiách nie je jedlá z dôvodu nedopečenia surovín, prípadne nejedlých pomôcok, ktoré sa pri fotografovaní používajú.⁹³ V tomto prípade klient nepredpokladá, že dostane vyobrazené jedlo identické s fotografiou, ale dostane jedlo s chuťou, ktorú si pri prezeraní reklamy predstavil.

Okrem produktov samotných sú vylepšovaný aj ľudia pri týchto produktoch a to aj v dnešnej dobe vedie k nereálnym predstavám ideálu krásy. Tento ideál krásy zle pôsobil na mladých ľudí, u ktorých sa prejavovali rôzne poruchy stravovania alebo aj psychické poruchy. S nátlakom spoločnosti na módné značky sa zmenili nároky na zobrazované

⁹² ROBINSON, Henry Peach. *Pictorial Effect in Photography: Being Hints on Composition and Chiaro-oscuro for Photographers*. Philadelphia: Edward L. Wilson, 1881. ISBN 9781548494247.

⁹³ Go Behind the Scenes at a McDonald's Photo Shoot | McDonald's. *McDonald's Canada/YouTube* [online]. 2012 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=oSd0keSj2W8>

modelky a zmenil sa aj spôsob úpravy fotografie, aby sa predišlo tomuto nereálnemu ideálu krásy. V súčasnosti sa používajú modely rôznej rasy, váhy aj výšky.

Tu môžeme pozorovať, že názor ľudí je pre značky dôležitý, a preto sú ochotné podstúpiť aj takéto zmeny. Spoločenský nátlak je jedna z mála zbraní, proti veľkým korporáciám, ktoré spoločnosti obyčajných ľudí zostávajú na „boj“ proti relevantným problémom značiek.

4.1.1 Názor značky

Protein world v roku 2015 zverejnil kampaň so sloganom „Je tvoje plážové telo pripravené?“, pre propagáciu svojich výživových doplnkov. Pri tomto slogane bola aj fotografia štíhlej a vyšportovanej ženy v plavkách. Táto reklama vzbudila veľký záujem aktivistov proti zverejňovaniu nereálnych predstáv o ľudskom tele. Protein world zaznamenal cez 300 sťažností týkajúci sa tejto kampane a bola aj spísaná petícia za stiahnutie tejto kampane. Firma zastávala názor, že žena na fotografii nie je nereálnou predstavou a nikoho touto kampaňou nechceli uraziť ani nenaznačuje, že model na fotografii je ideálnym plážovým telom pre každého. Celá táto publicita okolo kampane vyniesla firme vysoké zisky a do budúcnosti majú zakázané zverejňovať tomuto podobné kampane.

V tomto prípade si Protein world zastal svoje stanovisko, ktoré obstálo aj počas petícií, sťažností a vyšetrení ASA⁹⁴. ASA sa ku kauze vyjadrila, že po prešetrení nezistili porušenie žiadnych etických ani morálnych zásad.⁹⁵

Protein world a ich reklama na chudnutie (2016)⁹⁶ (obr. 38)

Na tomto príklade je vidno, že v dnešnej spoločnosti aj vďaka internetu, sa ľudia dokážu spojiť a zasiahnúť aj proti čiastočne irelevantným dôvodom. Žena, vyobrazená na

⁹⁴ ASA – advertisement standart authority - štandardný orgán pre reklamu

⁹⁵ SWENEY, Mark. Protein World's 'beach body ready' ads do not objectify women, says watchdog. *The Guardian* [online]. 2015, 1.7.2015 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/media/2015/jul/01/protein-world-beach-body-ready-ads-asa>

⁹⁶ Protein World's 'beach body ready' ads do not objectify women, says watchdog. *The Guardian* [online]. 2016 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/media/2015/jul/01/protein-world-beach-body-ready-ads-asa>

plagáte, nie je nereálnou predstavou. V týchto prípadoch sú tu kontrolné orgány ako napríklad ASA, ktorá zastrešuje etiku v reklame pre Veľkú Britániu.

4.1.2 Manipulácia fotografiou a pridávanie 3D objektov

V dnešnej dobe nie je ničím zvláštnym, že hlavný subjekt fotografie je 3D objektom vytvoreným v počítači. Najčastejšie sa jedná o reklamy pre automobilky, viacero hodinárskych značiek sa prikláňa k tejto možnosti a v roku 2011 spustila odevná značka H&M katalóg plaviek s počítačovo vymodelovanými modelmi⁹⁷. Či sa v tomto prípade stále jedná o fotografiu alebo už o 3D grafiku, prípadne digitálnu koláž, sa vedú diskusie. Osobne zastávam názor, že vo väčšine prípadov ide o fotografiu, nakoľko, aj keď sa môže jednať o neexistujúcu, teda v softwari z fotografií vyskladanú krajinu a hlavný motív zatiaľ neexistoval, hlavným stavebným prvkom tejto kompozície je fotografia a výsledný obraz vyzerá ako fotografia, teda sa môže jednať o fotografiu.

Kombinovanie fotografií a digitálnych objektov je pokročilá technika a pre správnu kombináciu je potrebné mať skúsenosť s fotografovaním a aj modelovaním digitálnych objektov. Chápanie svetla, odrazov a materiálov je dôležitým krokom k správnejmu spojeniu týchto dvoch médií do uveriteľnej podoby.

H&M počítačovo generované modelky (2011)⁹⁸ (obr. 39)

Je na mieste pýtať sa, nakoľko to mení vnímanie fotografického obrazu ako takého. Či sa mení náš pohľad na danú fotografiu potom, čo zistíme, že takto sa to nestalo a kde je hranica, kedy už je táto manipulácia neprijateľná. V tomto smere verím, že isté žánre fotografie, tak ako aj iné umelecké odvetvia môžu zobrazovať realitu, aká nebola, a teda si

⁹⁷ Za túto kampaň boli kritizovaný, podobne ako protein world, za nereálne vyobrazenie ženského tela.

⁹⁸ HM CGi models. *Mashable* [online]. 2011 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://mashable.com/2011/12/08/hm-cg-models/?europe=true>

vymýšľať. Či už sa jedná o užitkovú fotografiu alebo fotografiu výtvarnú. Mení to naše vnímanie fotografie, nakoľko vidíme ako reálne sa dá zobraziť nereálna situácia, a preto sa stávame viac obozretnými aj pri iných fotografiách a každú anomáliu vyhodnocujeme, či sa môže jednať o chybu pri manipulácii alebo pri zachytávaní fotografie samotnej.

Dnešný poučený divák očakáva manipuláciu v tomto odvetví fotografie, teda ak sa jedná o vyobrazenie luxusného produktu, bude ho vyhodnocovať ináč ako produkt v letáku pre supermarket, kde bude očakávať, že daný produkt z letáku vyzerá rovnako aj v realite. Z toho dôvodu je na väčšine letákov pre supermarkety poznámka o možnom posune farebnosti alebo skreslení objektu.

4.2 Manipulácia na sociálnych sieťach

4.2.1 Manipulácia fotografií pre sociálne siete

„Deväť z desiatich fotografov, nanešťastie, celkom dobre nevie o umení. Niektorí si myslia, že manipulácia je dostatočná, iní sú príliš pohltení vedeckými princípmi, ktoré umožňujú uvažovanie o vytváraní fotografií. Zatiaľ čo iba niektorí považovali vedu za prostriedok dať obrazové stelesnenie ich myšlienke“⁹⁹, H. P. Robinson vystihol fotografov druhej polovice devätnásteho storočia a s malými zmenami by sa dalo povedať to isté aj dnes. Mnoho ľudí, amatérsky zaoberajúcich sa fotografiou, nemajú mieru, kedy by už stačilo s úpravou a bezdôvodne preženú úpravu, napríklad množstvom zvláštnych efektov. Tieto fotografie spomínam z dôvodu, že sú častokrát ľuďmi na sociálnych sieťach nazývané umelecké alebo umenie.

K tomuto sa viaže citát „Nemáš hĺbku, nemáš intelekt, nie si umelec, nie si kritik, nie si básnik, len máš prístup na internet.“ Anonym (voľný preklad z pôvodného jazyka) a s touto vetou spojený problém sociálnych sietí, ktoré majú schopnosť dať hlas niekomu kto by sa k nemu v reálnom svete nikdy nedostal. Tak isto to funguje na sociálnych sieťach zameraných pre fotografov všetkého druhu. Dávajú hlas každému, kto tam príde a ohúri. Ohúrenie môže prísť v kvalite fotografie (kvalita technická alebo ideová, nie je zvykom mať obe) alebo v kvalite vybavenia kde platí – čím drahšie, tým lepšie. Títo samozvaný profesionálni fotografi¹⁰⁰ štiepia mladých začínajúcich fotografov a učia ich, že čo nie je

⁹⁹ ROBINSON, Henry Peach. *Pictorial Effect in Photography: Being Hints on Composition and Chiaro-oscuro for Photographers*. Philadelphia: Edward L. Wilson, 1881. ISBN 9781548494247.

¹⁰⁰ Často bez predošlého vzdelania, profesionáli sú len kvôli drahej technike a kvôli tomu, že vedia ako sa ovládajú „manuálne režimy“ teda že nepoužívajú A-teda automatiku

ostré nie je dobré, lacná technika je zlá technika, bez vysvetlenia prečo alebo ako sa čo robí. To má dopad na spôsob ako jednotliví začínajúci fotografi vidia fotografický svet, mnoho vidí úspech v pozitívnej odozve v podobe palca hore a komentárov od iných neskúsených fotografov a to im dáva pocit, že vedia čo robia.

Sociálne siete taktiež umožňujú zdieľať obsah bez filtra medzi ľuďmi okamžite, bez čakania a zadarmo. Priama odozva s reálnymi ľuďmi, ktorým sa práca ani nemusí páčiť, len oceňujú snahu autora. Šírenie obsahu na internete je jednoduchšie ako kedy predtým, a preto sa otvára aj otázka, prečo šíriť len kvalitné práce. Nakoľko sa k nám často dostáva viac nekvalitných prác, povyšujeme tie lepšie z nich na dobré.

Naše akceptovanie priemerného nás negatívne poznačilo pri hodnotení kvalitného obsahu. Priama odozva nám všetkým dáva pocit uznania, napriek tomu, že v reálnom svete je toto uznanie zanedbateľné. Je to z dôvodu, že uznanie na sociálnych sieťach nám dávajú ľudia, ktorí sa kvôli našej práci nemuseli pohnúť z miesta, a teda do tejto práce neinvestovali žiaden čas. Drvivá väčšina tohto virtuálneho úspechu sa nepremietne do reálneho úspechu, nakoľko ak by všetci virtuálne oslovení „fanúšikovia“ mali niekam prísť, už by to bolo znakom seriózneho záujmu o daný obsah. Čo by v dnešnej „nezávaznej“ dobe vytvorilo, takpovediac záväzok a očakávanie autora na ďalšiu interakciu.

@efortheloss/twitter *snímky z videa, pri krátkom pózovaní pre krátke video s požičanou vrtáčkou od pracovníka, ktorý kvôli násilným protestom zakrýval okná (2020)*¹⁰¹ (obr. 40)¹⁰²

¹⁰¹ HARRIS, M. A woman is being criticized online for 'performative activism' after posing with a drill in front of a boarded-up storefront amid LA protests. *Insider* [online]. 2020 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.insider.com/la-woman-backlash-posing-drill-protests-facts-with-fiona-moriarty-2020-6>

¹⁰² Táto „influencerka“ si pre krátke video na sociálnu sieť požičala od pracovníka vrtáčku aby o sebe mohla napísať, že pomáha. Po natočení videa (cca 10sek) vrtáčku vrátila a šla preč. Tento „dobrý skutok“ jej po prevaleaní priniesol negatívne ohlasy.

Sociální síť Instagram je známa svojou manipulatívnou vlastnosťou. Zo štúdií je jasné, že čím smutnejší sme, tým si viac sledujeme dianie na sociálnych sieťach, a tým horšie sa cítíme.¹⁰³ Naopak, na sociálne siete dávame náš „zaujímavý“ život, teda časti nášho života, ktoré sú zaujímavé, aby zaujímavo pôsobil. Manipulujeme tak mienku o svojom živote, aby sme zapadli do algoritmu Instagramu a zároveň sa cítili lepšie v našom kruhu sledovateľov.

Aj keď sa informačná hodnota Instagramu zmenila, stále je možné ho z väčšej časti používať ako pred touto zmenou.¹⁰⁴ V tomto prípade sa neustále stretávame s manipuláciou a výrezmi, z reality, ktoré najlepšie zosobňujú moment, aby vyzeral lepšie ako v skutočnosti bol. Toto všeobecne vedie k zvýšeniu depresií a u mladých ľudí o nereálnej predstave života a možnosti fungovania, keďže len zanedbateľné množstvo tvorcov obsahu, resp. „Influencerov“¹⁰⁵, ukazuje odvrátenú stránku tohto života a biznisu.

vľavo Wu Yongning *pózujúci pri lezení po budove* (2017)¹⁰⁶ (obr. 41), vpravo Wu Yongning *snímok z videa keď spadol* (2017)¹⁰⁷ (obr. 42)

„Influenceri“ alebo celebrity sociálnych sietí sú iný druh celebrit ako sme na nich boli zvyknutí pred vznikom sociálnych sietí. Títo ľudia ovplyvňujú svoje cieľové skupiny k ich podpore či už sa jedná o nákup cez sponzorované odkazy v popise príspevku alebo

¹⁰³ KRAMER, A. D. I., J. E. GUILLORY a J. T. HANCOCK. Experimental evidence of massive-scale emotional contagion through social networks. *Proceedings of the National Academy of Sciences* [online]. 2014, **111**(24), 8788-8790 [cit. 2021-03-26]. ISSN 0027-8424. Dostupné z: doi:10.1073/pnas.1320040111

¹⁰⁴ O tejto zmene píšem v kapitole 3.2 Sociálne siete ako nástroj manipulácie a získavania informácií

¹⁰⁵ Pomenovanie internetovej celebrity

¹⁰⁶ People Are Literally Dying for the Perfect Insta Pic: Travel. *Vice* [online]. 2017 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.vice.com/en/article/evd85n/people-are-literally-dying-for-the-perfect-insta-pic>

¹⁰⁷ Shocking moment. *Daily Mail* [online]. 2019 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z:

<https://www.dailymail.co.uk/video/news/video-1589014/Shocking-moment-Chinese-daredevil-fall-death.html>

nenápadný marketing produktov, ktoré im značka poskytne pre zviditeľnenie sa. Marketing tohoto typu je bežne používaný a nakoľko je lacnejší ako konvenčná reklama, napríklad v televízií je preferovaný najmä, ak sa jedná o mladú firmu alebo produkt zameraný najmä pre mladých ľudí. Nie je to však pravidlom, nakoľko je možné stretnúť sa aj s reklamami tohoto typu zameranými na generáciu okolo 40 rokov a produktami cez autá až po poisťovacie služby.

Jedná sa teda o očakávaný typ manipulácie z komerčnej sféry, ktorý je spoločnosťou akceptovaný a aj vítaný¹⁰⁸. Rôzne krajiny majú rôzne pravidlá ako a kedy priznávať, že ide o sponzorovaný príspevok. Na predídenie konfliktu sa sociálne siete pred zverejnením príspevku pýtajú, či sa nejedná o sponzorovaný príspevok a ak áno, kým. Táto informácia je potom s príspevkom zverejnená, aby bolo jasné, že sa jedná o druh sponzorovaného príspevku, a teda, že sa divák pozerá na reklamu.

Vplyv „influencerov“ nie je vždy pozitívny, nakoľko za posledné roky sa objavili rôzne aj nebezpečné výzvy, ktoré najmä mladšia generácia slepo opakovala a bolo niekoľko prípadov ťažkých poranení.¹⁰⁹ Je treba zdôrazniť, že v týchto prípadoch sa jednalo najmä o deti a tieto výzvy neboli zdieľané len cez Instagram, ale aj cez iné sociálne siete. Samozrejme existuje mnoho pozitívnych výziev. Vplyv influencerov nie je len cez tieto výzvy, ale aj zobrazovaním ich nereálneho životného štýlu v snahe zaujať.

¹⁰⁸ Napríklad sa môže jednať o typy ako sa obliekať, odporúčanie obuvi na nejaké počasie apod.

¹⁰⁹ *A Not-So-Brief Timeline Of Idiotic Internet Challenges* [online]. Vocativ, 2016 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.vocativ.com/276449/a-not-so-brief-timeline-of-idiotic-internet-challenges/index.html>

ZÁVER

Dôvodom manipulácie vo fotografickom obraze, ale aj myšlienkou fotografie, je vo väčšine prípadov snaha o presadenie špecifických záujmov, či už sa jedná o fotografa, fotografovaný objekt alebo o dezinformovanie cieľovej skupiny. Spôsobov na manipulovanie je mnoho, preto je čoraz náročnejšie ich odhaliť. Manipulovanie informáciami podporované fotografiou nezmizne a ako môžem vyvodiť z práce, je všade okolo nás.

Každým dňom pribúdajú dôvody pre relevantné zdroje, pre správne odkazovanie na zdroj informácií. Dôvodom na to je mnoho nepodložených zavádzajúcich správ, ktoré k prvotnému dôveryhodnému výzoru nemajú adekvátne odkazy odkiaľ informácie čerpali, prípadne nemôžeme overiť, či nie je daná informácia vytrhnutá z kontextu.

V tejto práci som nekládol za cieľ vyriešiť problém manipulácie vo fotografii a faktami, ale naznačiť rozsiahly dopad na spoločnosť a jednoduchú polarizáciu za účelom manipulácie k jednej alebo druhej strane. S touto manipuláciou sa stretávame každý deň a aj napriek obrovskej snahe množstva ľudí nezmizne, prinajlepšom sa spomalí jej šírenie.

Poukazuje na dôležitosť spätnej kontroly *každého média*, ktoré sledujeme a nevyhnutnosť filtrácie informácií na tie, ktoré sú pre jednotlivca dôležité. Svet doteraz nemal tak voľný prístup k informáciám ako máme dnes, preto mnoho ľudí nevie ako s týmito informáciami naložiť. Keďže sa v dnešnej dobe často stretávame s informáciami, ktoré náš život neovplyvňujú priamo ani nepriamo, je dôležité filtrovať ich na tie, ktoré nás ovplyvnia, prípadne na tie, ktoré dokážeme ovplyvniť my.

Na záver by som chcel opäť zdôrazniť - fact checking je dôležitou súčasťou prijímaných informácií. Všetky prijímané informácie by sme mali kontrolovať.¹¹⁰ Či už sú z hodnoverných zdrojov alebo náhodne započuté na ulici.

¹¹⁰ Počas banálnej kontroly zdrojov pri množstve železa v špenáte sa zistilo, že zdroj, ktorý je často používaný nerobil výskum sám, ale odkazoval na starší výskum. V pôvodnom výskume je uvedené, že vzorka bola kontaminovaná a množstvo železa v špenáte je nepresné, taktiež sa iným výskumom zistilo, že bola posunutá desatinná čiarka. Všetky tieto výskumy boli vydané odborníkmi, teda vystupovali dostatočne hodnoverne. Zdroj: SUTTON, Mike. *How the spinach, Popeye and iron decimal point error myth was finally bust* [online]. Nottingham Trent University, 2016 [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: http://irep.ntu.ac.uk/id/eprint/30230/1/7987_Sutton.pdf

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

'On no level' is Non-GMO Project's label defensible. *AGDaily* [online]. 2018 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.agdaily.com/insights/petitioner-no-level-non-gmo-projects-label-defensible/>

A Not-So-Brief Timeline Of Idiotic Internet Challenges [online]. Vocativ, 2016 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.vocativ.com/276449/a-not-so-brief-timeline-of-idiotic-internet-challenges/index.html>

BRASHIER, Nadia a Daniel SCHACTER. Op-Ed: Older people spread more fake news, a deadly habit in the COVID-19 pandemic. *LA Times* [online]. 2020, 7.8.2020 [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.latimes.com/opinion/story/2020-08-07/fake-news-older-people-social-media>

Chen Qiushi: Chinese journalist missing since February 'under state supervision': Coronavirus Pandemic. *BBC* [online]. 2020, 24.9.2020 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-54277439>

D. CASEY, Ralph. The Story of Propaganda. *American Hist* [online]. 1944 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: [https://www.historians.org/about-aha-and-membership/aha-history-and-archives/gi-roundtable-series/pamphlets/em-2-what-is-propaganda-\(1944\)/the-story-of-propaganda](https://www.historians.org/about-aha-and-membership/aha-history-and-archives/gi-roundtable-series/pamphlets/em-2-what-is-propaganda-(1944)/the-story-of-propaganda)

Digital journalism, drones, and automation. Oxford: Oxford University Press, [2020]. ISBN 978-0-19-065587-7.

FOWLER, Geoffrey a Ben WORTHEN. New China Web-Filtering Rules Still Murky: Researchers Caution 'Green Dam' Censorship Could Extend Beyond Pornographic Sites. *Wall street journal* [online]. 2009, 9.6.2009 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.wsj.com/articles/SB124450534684996071>

Fox News vs. North Korean State TV: The Daily Show. *Youtube The Daily Show* [online]. 2017 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=il-22Q8mECc>

Global Measles Outbreaks. *Center of Disease Control and Prevention* [online]. 2021, 31.3.2021 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: https://www.cdc.gov/globalhealth/measles/data/global-measles-outbreaks.html?CDC_AA_refVal=https%3A%2F%2Fwww.cdc.gov%2Fglobalhealth%2Fmeasles%2Fglobalmeaslesoutbreaks.htm

Go Behind the Scenes at a McDonald's Photo Shoot | McDonald's. *McDonald's Canada/Youtube* [online]. 2012 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=oSd0keSj2W8>

HALTIWANGER, John. 'I see no need to hide behind the bushes': Putin defends shirtless photos of himself. *Business Insider* [online]. 2018, 5.6.2018 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.businessinsider.com/putin-defends-shirtless-photos-i-see-no-need-to-hide-2018-6>

HARTLEY, Kris a Minh Khuong VU. Fighting fake news in the COVID-19 era: policy insights from an equilibrium model. *Policy Sciences* [online]. 2020, **53**(4), 735-758 [cit. 2021-03-26]. ISSN 0032-2687. Dostupné z: doi:10.1007/s11077-020-09405-z

KRAMER, A. D. I., J. E. GUILLORY a J. T. HANCOCK. Experimental evidence of massive-scale emotional contagion through social networks. *Proceedings of the National Academy of Sciences* [online]. 2014, **111**(24), 8788-8790 [cit. 2021-03-26]. ISSN 0027-8424. Dostupné z: doi:10.1073/pnas.1320040111

KURTZO, Fawn, Maggie Jo HANSEN, K. Jill RUCKER a Leslie D. EDGAR. Agricultural Communications: Perspectives from the Experts. *Journal of Applied Communications* [online]. 2016, **100**(1) [cit. 2021-03-25]. ISSN 1051-0834. Dostupné z: doi:10.4148/1051-0834.1019

LÁBOVÁ, Alena a Filip LÁB. *Soumrak fotožurnalistu?: manipulace fotografií v digitální éře*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1647-6.

LAURENT, Olivier. *World Press Photo Upholds Controversial Decision* [online]. 2015 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://time.com/3728436/world-press-photo-upholds-controversial-decision/>

LU, Joanne. Whatever Happened To ... The Instant Hospitals Built For COVID-19 Patients In Wuhan?: The Coronavirus Crisis. *NPR* [online]. 2020, 10.9.2020 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2020/09/10/909688913/whatever-happened-to-the-instant-hospitals-built-in-wuhan-for-covid-19-patients>

LUHN, Alec. 15 years of Vladimir Putin: 15 ways he has changed Russia and the world. *The Guardian* [online]. 2015, 6.5.2015 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2015/may/06/vladimir-putin-15-ways-he-changed-russia-world>

National Geographic 'fake sky' scandal erupts. *Inside imaging* [online]. 2019, 19.5.2019 [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://www.insideimaging.com.au/2019/national-geographic-fake-sky-scandal-erupts/>

OAKES, Omar. Is the decline in young TV audiences accelerating? *Campaign* [online]. 2019 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.campaignlive.co.uk/article/decline-young-tv-audiences-accelerating/1578795>

Orthodox Jewish paper apologises for Hillary Clinton deletion. *The Guardian* [online]. 2011 [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2011/may/10/jewish-paper-apologises-hillary-clinton>

ROBINSON, Henry Peach. *Pictorial Effect in Photography: Being Hints on Composition and Chiaro-oscuro for Photographers*. Philadelphia: Edward L. Wilson, 1881. ISBN 9781548494247.

SATHYANARAYANA RAO, TS a Chittaranjan ANDRADE. The MMR vaccine and autism: Sensation, refutation, retraction, and fraud. *Indian Journal of Psychiatry* [online]. 2011, 53(2) [cit. 2021-04-02]. ISSN 0019-5545. Dostupné z: doi:10.4103/0019-5545.82529

SIMCHAYOFF, Elad. Operation Infektion. *Medium* [online]. 2020, 30.7.2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://medium.com/lessons-from-history/operation-infektion-a1485fe85443>

SINGH, Astha. Jack Ma 'reappears'; Missing Alibaba Tycoon Now Spotted Golfing In China's Hainan. *Republicworld* [online]. 2009, 11.2.2021 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.republicworld.com/world-news/china/jack-ma-reappears-missing-alibaba-tycoon-now-spotted-golfing-in-chinas-hainan.html>

SMYTH, Diane. Report: Why Souvid Datta's image theft is the least of the problem. *1854* [online]. 2017 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.1854.photography/2017/05/report-why-souvid-dattas-image-theft-is-the-least-of-the-problem/>

STELTER, Brian. Youths Are Watching, but Less Often on TV. *The New York Times* [online]. 2012, 8.2.2012 [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2012/02/09/business/media/young-people-are-watching-but-less-often-on-tv.html>

SUTTON, Mike. *How the spinach, Popeye and iron decimal point error myth was finally bust* [online]. Nottingham Trent University, 2016 [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: http://irep.ntu.ac.uk/id/eprint/30230/1/7987_Sutton.pdf

SWENEY, Mark. Protein World's 'beach body ready' ads do not objectify women, says watchdog. *The Guardian* [online]. 2015, 1.7.2015 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/media/2015/jul/01/protein-world-beach-body-ready-ads-asa>
The Mandela Effect: How False Memories Occur: Spotting fakes is just the start of a much bigger battle. *Healthline* [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.healthline.com/health/mental-health/mandela-effect>

The State of Social Media Before, During, and After COVID-19: What To Expect [online]. 2020, 30.11.2020 [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://powerdigitalmarketing.com/blog/the-state-of-social-media-before-during-and-after-covid-19-what-to-expect/>

VINCENT, James. Deepfake detection algorithms will never be enough: Spotting fakes is just the start of a much bigger battle. *Verge* [online]. 2019 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.theverge.com/2019/6/27/18715235/deepfake-detection-ai-algorithms-accuracy-will-they-ever-work>

What are deepfakes – and how can you spot them?: The briefing. *The Guardian* [online]. 2020, 13.01.2020 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/technology/2020/jan/13/what-are-deepfakes-and-how-can-you-spot-them>

Why obvious lies make great propaganda. *Vox* [online]. Vox, 2018, 31.8.2018 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=nknYtlOvaQ0&t=247s>

Working to Stop Misinformation and False News. *Facebook for media* [online]. [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/formedia/blog/working-to-stop-misinformation-and-false-news>

YouTube deletes North Korea-promoting channel. *UPI* [online]. 2021, 08.01.2020 [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: https://www.upi.com/Top_News/World-News/2021/01/08/YouTube-deletes-North-Korea-promoting-channel/1481610120483/

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1 – Snímok obrazovky, Vyváženie farieb ktoré poznáme z farebnej fotografie a techniky vykrývania, ktoré sú spoločné pre všetky fotografické techniky v tmavej komore. Archív autora

Obrázok 2 - T. Hicks, A. H. Ritchie, *Manipulovaná fotografia A. Lincoln a pôvodná ritina J. Calhouna. Atlas Obscura* [online]. 2017, 12.7.2017 [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://www.atlasobscura.com/articles/abraham-lincoln-photos-edited>

Obrázok 3 - Yevgeny Khaldei *Vlajka nad ríšskym snemom (1945)* (obr. 3) KHALDEI, Y. *Flying The Flag* [online]. In: . [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/russian-soldiers-flying-the-red-flag-made-from-table-cloths-news-photo/2641661?adppopup=true>

Obrázok 4 - H. Bayard, *Utopenec* (1840) Jillian Lerner (2014) *The Drowned Inventor: Bayard, Daguerre, and the Curious Attractions of Early Photography*, *History of Photography*, 38:3, 218-232, DOI: 10.1080/03087298.2014.939825

Obrázok 5 - H. Bayard, *Utopenec – zadná strana* (1840) Jillian Lerner (2014) *The Drowned Inventor: Bayard, Daguerre, and the Curious Attractions of Early Photography*, *History of Photography*, 38:3, 218-232, DOI: 10.1080/03087298.2014.939825

Obrázok 6 - Robert Frank *kontaktná kópia* (1955) *Are These Photographers Cheating? Petapixel* [online]. 2018, 17.12.2018 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://petapixel.com/2018/12/17/are-these-photographers-cheating/>

Obrázok 7 - Arthur Rothstein *Vybielená lebka voľa na slnkom vysušenej zemi Južnej Dakoty* (1936) MEYER, Chris. *The FSA Photographs: Information, or Propaganda? Boston University of Art & Science* [online]. 2009 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.bu.edu/writingprogram/journal/past-issues/issue-1/the-fsa-photographs-information-or-propaganda/>

Obrázok 8 - Carl Midans, *Bez názvu* (1936) MEYER, Chris. *Farm Security Administration: Office of War Information Black-and-White Negatives. Library of Congress* [online]. [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/pictures/collection/fsa/item/2017715663/>

Obrázok 9 - Pablo Torres, *Bomba vo vlaku na stanici Atocha* (2008) TORRES, Pablo. *Reuters* [online]. Španielsko, 2008 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://pictures.reuters.com/CS.aspx?VP3=SearchResult&VBID=2C0BXZS5P6UOSA&SMLS=1&RW=1440&RH=728#/SearchResult&VBID=2C0BXZS5P6UOSA&SMLS=1&RW=1440&RH=728&POPUPPN=3&POPUPIID=2C0408MT44LL>

Obrázok 10 - Ivars Gravlejs, „...mal som odfotografovať zápchu, ale tá tam nebola...“ (2009) GRAVLEJS, Ivars. My newspaper. *Ivars Gravlejs* [online]. 2009 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.ivarsgravlejs.com/>

Obrázok 11 - Giovanni Troilo, *Charleroi* (2015) TROILO, Giovanni. Giovanni Troilo: La Ville Noire. *Giovanni Troilo* [online]. 2015 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <http://www.giovanitroilo.com/la-ville-noire/>

Obrázok 12 - Beth Moon, *Diamantové noci* (2019) National Geographic ‘fake sky’ scandal erupts. *Inside Imaging* [online]. 2019 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.insideimaging.com.au/2019/national-geographic-fake-sky-scandal-erupts/>

Obrázok 13 - Seth Wenig, *snímok novín Di Tzeitung s fotografiou Situačná miestnosť* (2011) WENIG, Seth. Di Tzeitung. *The Guardian* [online]. 2011 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.insideimaging.cohttps://www.theguardian.com/world/2011/may/10/jewish-paper-apologises-hillary-clintonm.au/2019/national-geographic-fake-sky-scandal-erupts/>

Obrázok 14 - *vľavo časť fotografie Marry Ellen Page, vpravo manipulovaná časť fotografie Souvid Datta* (2017) Souvid Datta: 'I Foolishly Doctored Images'. *Time* [online]. 2017 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://time.com/4766312/souvid-datta/>

Obrázok 15 - Allan Detrich, *Modlitba pred zápasom* (2007) Not Creative—Just Dishonest: How Photoshop can get you fired. *Talking Photography* [online]. 2007 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <http://talkingphotography.com/archive/2007/notCreative.htm>

Obrázok 16 - *Snímok obrazovky zo webu Denník N* (obr. 16) archív autora

Obrázok 17 - Autor neznámy, *Čínsky sen* (2013) *Chinese posters* [online]. 2013 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://chinese posters.net/themes/xijiping>

Obrázok 18 - Stuart Franklin, *kontaktná kópia z námestia Tiananmen* (1989) FRANKLIN, Stuart. *Tiananmen square: Contact sheet* [online]. 1989 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.magnumphotos.com/newsroom/stuart-franklin-china-tiananmen-square-1989/>

Obrázok 19 - Anace Omelchenka, *mŕtve včely* (2020) Včely tiež plačú ... *KYIV* [online]. 2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/bdzholy-tezh-plachut>

Obrázok 20 - Truth Syrup/YouTube *ukážka deepfake*, ScreenSlam/YouTube *pôvodná časť videa* (2019) The AI tech behind scary-real celebrity 'deepfakes' is being used to create completely fictitious faces, cats, and Airbnb listings. *Business Insider* [online]. 2019 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.businessinsider.com/deepfake-tech-create-fictitious-faces-cats-airbnb-listings-2019-2>

Obrázok 21 - autor neznámy, *dezinformácia z februára 2020, kedy ešte nosenie rúšok nebolo povinné* Hoax o nosení rúšok. *Hoaxy Polícia Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/hoaxPZ>

Obrázok 22 - Autor neznámy, *Mobilné odberové miesto počas obedňajšej prestávky* (2020) Prázdne testovacie miesto. *Hoaxy Polícia Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/hoaxPZ>

Obrázok 23 - *Snímok obrazovky z Facebooku, očkovanie prezidentky Zuzany Čaputovej a komentáre k tomu, Prezidentka zaočkovaná. Zuzana Čaputova* [online]. 2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/zcaputova/>

Obrázok 24 - Autor neznámy, *monokultúrne pole* (2020) GMOs and Monoculture. *Daily KOS* [online]. 2017 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.dailykos.com/stories/2017/6/12/1671136/-GMOs-and-Monoculture>

Obrázok 25 - D. Schuit *mŕtve včely kvôli GMO semenám* (2014) 37 Million Bees Dead After GMO Seeds Planted Nearby. *Montage Africa* [online]. 2019 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.montageafrica.com/37-million-bees-dead-after-gmo-seeds-planted-nearby/>

Obrázok 26 - Autor neznámy *1. apríl na internete* (2021) April fools day memes. *The Sun* [online]. 2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.thesun.co.uk/news/11295571/april-fools-day-memes-2021/>

Obrázok 27 - *Snímok obrazovky s príspevkom BBC news, ktorý informuje o Japonskej jari a kvitnutiu Sakury* (2021) Japonská jar. *Instagram BBC news* [online]. 2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/p/CNC6S3dFB-D/>

Obrázok 28 - *Snímok obrazovky s titulnou stranou Facebooku na stránke Hoaxy a podvody – Polícia SR* (2021) *Hoaxy Polícia Slovenskej republiky* [online]. 2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/hoaxPZ>

Obrázok 29 - Alexei Druzhinin *Putin na koni počas dovolenky* (2009) Putin defends shirtless photos. *Business Insider* [online]. 2018 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.businessinsider.com/putin-defends-shirtless-photos-i-see-no-need-to-hide-2018-6>

Obrázok 30 - Autor neznámy *Koláž Putina na medveďovi* (2015) Putin rescue internet. *Mirror* [online]. 2015 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.mirror.co.uk/news/world-news/tbilisi-flood-putin-rescue-internet-5880458>

Obrázok 31 - *Snímok obrazovky z videa kde má Jack ma príhovor k farmárom* (2021) Jack Ma Resurfaces In Video Amid Claims He'd Gone Missing: Does Little To Assuage Fears. *Republicworld* [online]. 2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.republicworld.com/world-news/china/jack-ma-resurfaces-in-video-amid-claims-hed-gone-missing-does-little-to-assuage-fears.html>

Obrázok 32 - *Snímok obrazovky z videa kde je znázornená chodba podobná tej v nemocnici vo Wuhane* (2020) Video shows interior of new Wuhan hospital badly leaking water. *Taiwan News* [online]. 2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/3876720>

Obrázok 33 - *Severokorejský kult osobnosti trvá, v Pchjongjangu vystavili Kimovy fotky* [online]. Pyongyang, 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/svet/clanek/severokorejsky-kult-osobnosti-trva-v-pchjongjangu-vystavili-kimovy-fotky-40356790>

Obrázok 34 - Michal Huniewicz *Rušná stanica v Pyongyang* (2015) HUNIEWICZ, Michal. Prohibited photos from world's most isolated country. *Public Delivery* [online]. 2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://publicdelivery.org/michael-huniewicz-north-korea-pyongyang/>

Obrázok 35 - The Pyongyang times (2019), The Pyongyang times. *The Pyongyang times* [online]. Pyongyang, 2019 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://edcat.net/media/items/22973.jpg>

Obrázok 36 - Pravda (1987) (obr. 35) Pravda. *Pravda* [online]. Praha, 1987 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://ipravda.sk/res/2020/09/11/thumbs/pravda-titulna-strana-titulka-11-april-1987-nestandard1.jpg>

Obrázok 37 - Autor neznámy, *vľavo Donald Trump, vpravo Kim Jong Un* (2017) Donald Trump and Kim Jong Un. *Quartz* [online]. 2017 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://qz.com/1050132/quiz-donald-trump-and-kim-jong-uns-nuclear-rhetoric-can-you-tell-them-apart>

Obrázok 38 - *Protein world a ich reklama na chudnutie* (2016) Protein World's 'beach body ready' ads do not objectify women, says watchdog. *The Guardian* [online]. 2016 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/media/2015/jul/01/protein-world-beach-body-ready-ads-asa>

Obrázok 39 - H&M a počítačovo generované modelky (2011) HM CGi models. *Mashable* [online]. 2011 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://mashable.com/2011/12/08/hm-cg-models/?europe=true>

Obrázok 40 - HARRIS, M. A woman is being criticized online for 'performative activism' after posing with a drill in front of a boarded-up storefront amid LA protests. *Insider* [online]. 2020 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.insider.com/la-woman-backlash-posing-drill-protests-facts-with-fiona-moriarty-2020-6>

Obrázok 41 - Wu Yongning *pózujúci pri lezení po budove* (2017), People Are Literally Dying for the Perfect Insta Pic: Travel. *Vice* [online]. 2017 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.vice.com/en/article/evd85n/people-are-literally-dying-for-the-perfect-insta-pic>

Obrázok 42 - Wu Yongning *snímok z videa keď spadol* (2017), Shocking moment. *Daily Mail* [online]. 2019 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.dailymail.co.uk/video/news/video-1589014/Shocking-moment-Chinese-daredevil-fall-death.html>

REGISTER MIEN

A. Lincol 10, 11,
J. Calhoun 10, 11,
T. Hicks 11,
A. H. Ritchie 11,
Y. Khaldei 11,
H. Bayard 12,
R. Frank 13,
A. Rothstein 14,
C. Midans 15,
P. Torres 16,
F. Láb 16,
A. Lábová 16,
I. Gravlejs 17,
G. Troilo 18,
B. Moon 19,
H. Clinton 20,
S. Datta 20, 21
M. E. Page 21,
A. Detrich 22,
Gregor XV 24,
Urban VIII 24,
J. Segal 25,
D. J. Trump 25, 27, 45
R. Fico 25,
S. Franklin 27,
Z. Čaputová 32,
D. Schuit 33,
V. V. Putin 38, 39,
A. Druzhinin 38,
J. Ma 39,
K. Čong-un 42, 43, 45
M. Huniewicz 43,
H. P. Robinson 46, 49,
W. Yongning 51,